

Abstraktikirja
Book of
abstracts

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Hyvinvointioikeuden päivät 18.-20.4.2023
Law & Welfare seminar

#HVOPÄIVÄT2023

Ohjelma

Yleisöpäivä, tiistai 18.4.2023 Metria-rakennus

- 11.45-12.20** Postereihin tutustuminen Metrian aulassa
- 12.20-12.45** Tervetuliaissanat. Hyvinvointioikeuden opetus ja tutkimus Itä-Suomen yliopistossa
Professori Anna Mäki-Petäjä-Leinonen, Hyvinvointioikeuden keskuksen johtaja
- 12.45-13.15** Paikallistoimijan puheenvuoro. *Merja Mäkisalo-Ropponen, Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen valtuuston puheenjohtaja.*
- 13.15-13.45** Päihdepalveluiden saavutettavuus
Yliopistonlehtori Heidi Vanjusov, Itä-Suomen yliopisto
- 13.45-14.15** Muistisairaahan ihmisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen
Tutkija Henna Nikumaa, Itä-Suomen yliopisto
- 14.15-15.00** Kahvit ja postereihin tutustuminen
- 15.00-15.50** Keskustelupaneeli: Uudet hyvinvointialueet ja uudistuvat hyvinvointipalvelut Pohjois-Karjalassa
Hyvinvointi- ja koulutusasiantuntija Mari Nupponen, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Toiminnanjohtaja Elina Pajula, Pohjois-Karjala sosiaaliturvayhdistys ry
Aluevaltuutettu LL Laura Tiittanen
Paneelin vetäjänä Heidi Vanjusov
- 15.50** Seminaarin loppusanat, *Heidi Vanjusov*

Hyvinvointioikeuden tutkimuspäiville saapuville järjestetään vapaamuotoinen tutkijatapaaminen Mihailin tavernassa (Kauppakatu 23 A) kello 18.00 alkaen

Ohjelma

Tutkimuspäivä, keskiviikko 19.4.2023 Aurora-rakennus, sali

AU100

8.30 Ilmoittautuminen avautuu

9.00-9.10 Tervetuloa hyvinvointioikeuden päiville

Heidi Vanjusov, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto

9.10-9.20 Avaussanat

Tapio Määttä, akateeminen rehtori, Itä-Suomen yliopisto

9.20-10.50 Kenen hyvinvointi – keihin oikeus katsoo ja keistä se kääntää katseensa pois?

Anni-Kristiina Juuso, alkuperäiskansakysymysten asiantuntija

Marlon Moilanen, sosiaalioikeuden väitöskirjatutkija

Mina Mojtahedi, yhdenvertaisuusasioiden asiantuntija

Pauli Rautiainen, perus- ja ihmisoikeustutkija (paneelin moderaattori)

10.50-11.40 Kenen hyvinvointi – keihin oikeus katsoo ja keistä se kääntää katseensa pois?

Anna Kontula, yhteiskuntatutkija, perustuslakivaliokunnan pitkäaikainen jäsen

11.40-12.45 Lounas

12.45-14.15 Osallistujien alustuksia temaattisissa työryhmissä (3 rinnakkaista työryhmää) AU210, AU102, AU111 (3 x 30 min.)

14.15-14.45 Kahvi ja postereihin tutustuminen

14.45-16.45 Osallistujien alustuksia temaattisissa työryhmissä (4 rinnakkaista työryhmää) AU102, AU202, AU208, AU210 (4 x 30min.)

16.45-17.00 Tauko ja postereihin tutustuminen

17.00-17.15 Tutkimusaineistojen saavutettavuus?

Virve Toivonen, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

17.15-17.30 Päivän keskustelujen koonti yhteisesti *Pauli Rautiainen*

18.30- Illallinen Ravintola Kerubissa, Siltakatu 1 (Ilosaari)

Ohjelma

Tutkimuspäivä, torstai 20.4.2023 (paikka Aurora-rakennus, sali AU206)

9.00-9.20 Päivän avaus

9.20-10.00 Hyvinvointia vai pahoinvointia? Huumeet oikeudellis-yhteiskunnallisena kysymyksenä
Pekka Hakkarainen, tutkimusprofessori, THL

10.00-10.15 tauko

10.15-12.15 Osallistujien alustuksia temaattisissa työryhmissä (4 rinnakkaista työryhmää AU102, AU202, AU206, AU204)
(4 x 30 min.)

12.15-13.30 Lounas

13.30-14.00 Päivien koonti yhteisesti, kiitossanat, tietoa seuraavista päivistä *Heidi Vanjusov & Pauli Rautiainen*

Työryhmien aikataulut

Keskiviikko 19.4.2023 klo 12.45-14.15

Sali AU102 Vammaisuus – pj. Pauli Rautiainen

1. Rautiainen: Rakennetun ympäristön esteettömyys
2. Kurki: Lapset ja vammaiset aktiivisina oikeussubjekteina
3. Aalto-Heinilä: Vammaisuuden ja ei-vammaisuuden rajan häilyvyys

Sali AU111 Ihmisten suhde muunlajisiin – pj. Anna Mäki-Petäjä-Leinonen

1. Kivinen: Hyvinvointioikeus ja eläinoikeus
2. Koponen: Hyvinvointilaki eläimille
3. Niemi: Universaali ihmisarvo ja erilaisten yksilöiden ihmisarvon loukkaamattomuus

Sali AU210 Sosiaalioikeus A – pj. Heidi Vanjusov

1. Kalliomaa-Puha: Sarjakuvasopimuksia sosiaalihuollossa
2. Perttola: Korkeakouluopiskelun häiriötekijät saavutettavuuskysymyksenä
3. Korkatti & Airaksinen: Kulttuuri eriarvoisuuden vähentäjänä

UEF

**Hyvinvointioikeuden
keskus**

Keskiviikko 19.4.2023 klo 14.45-16.45

Sali AU202 Itsemääräämisoikeus – pj. Maija Aalto-Heinilä

1. Kurki: Eläinten itsemääräämisoikeus
2. Nykänen: Potilaan itsemääräämisoikeus
3. Mustasaari: Itsemääräämisoikeus ja autonomia nuorten seksuaalisuhteissa
4. Tiensuu: Itsemääräämisoikeus kirjoittamattomana oikeutena EIT:n ratkaisukäytännössä

Sali AU102 Korona-aika – pj. Pauli Rautiainen

1. Mutanen: Täysi-ikäisten rokottaminen koronassa
2. Järvinen: Lapsen rokottaminen koronassa
3. Hautakorpi: Asumispalveluyksiköiden tapaamisrajoitukset koronassa
4. Tuovinen: Koronahallinta pohjoismaissa

Sali AU208 Kanssatutkijuus – pj. Kaijus Ervasti

1. Gadd ym.: Kanssatutkijuus ikääntyneitä muistisairaita tutkittaessa
2. Mietola & Urhonen: Täyttääkö kanssatutkimus lupauksensa?
3. Obstbaum: Arjen oikeudellisten ongelmien tutkiminen kyselytutkimuksen avulla

Sali AU210 Työoikeus – pj. Marjo Ylhäinen & Jenni Varis

1. Reunamäki: Urheiluvalmentajan työsuojelu
2. Ylhäinen: Työsuojelusta työhyvinvointiin
3. Varis: Asiantuntija-asemassa olevan työntekijän toimintavapaus

Torstai 20.4.2023 klo 10.15-12.15

Sali AU 102 Sosiaalioikeus B – pj. Pauli Rautiainen

1. Ignatius: Sote-palveluiden riittävyys ja haavoittuvien ryhmien huomiointi
2. Gråsten ym.: Vammaisten lasten oikeus henkilökohtaiseen apuun
3. Juutinen: Palveluintegraatiokokeilun valtionohjaus
4. Nikumaa ym.: Ikääntyneiden vammaisten oikeuksien toteutuminen

Sali AU 202 Lapsen oikeudet – pj. Heidi Vanjusov

1. Repo: Lastensuojelun laatu lastensuojelulaitoksissa
2. Toivonen: Lasten kaltoinkohtelu ohjatuissa urheiluharrastuksissa
3. Valtonen ym.: Lapsen sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien limittyminen
4. Silvennoinen: Väliaikaisen edunvalvojan määrääminen esitutkinnassa

Sali AU 204 Monialainen hyvinvointi – pj. Marjo Ylhäinen

1. Kopperoinen: ALV:n kuntapalautus
2. Laakkonen: The future of European digital identity

Sali AU 206 Law and welfare – pj. Anna Mäki-Petäjä-Leinonen

1. Berg: Older imigrants
2. Suubi Kayonga: Unmet social and health care needs of older people in Finland
3. Roslin: European regulatory approaches to off label use of pharmaceuticals
4. Hersi: Our Journey to Becoming Laakaari's

Abstraktit

Pauli Rautiainen:

Miten b-luokan kansalaisuutta tuotetaan? Rakennetun ympäristön esteettömyyttä koskeva lainsäädäntö vammaisuuden tuottajana

Käsittelen alustuksessani, kuinka rakennetun ympäristön esteettömyyttä koskeva lainsäädäntö osallistuu vammaisuuden tuottamiseen. Osoitan voimassa olevan lainsäädännön aukollisuuden ja sen soveltamisratkaisujen mielivaltaisuuden avulla, kuinka esteettömyyslainsäädäntö tuottaa b-luokan kansalaisuutta. Esitykseni pohjautuu ympäristöministeriön asettamalle esteettömyystyöryhmälle laatimaani katsaukseen aiheesta.

Visa Kurki:

Lapset ja vammaiset henkilöt aktiivisina oikeussubjekteina

Lapset ja vammaiset henkilöt –erityisesti jos kyseessä on kognitiivinen kehitysvamma – on perinteisesti luokiteltu pääasiassa passiivisiksi oikeussubjekteiksi. Tarkoitin tällä sitä, että heidän kykynsä päättää omista asioistaan ja oikeudellinen vastuunsa on ollut rajattutai jopa olematon. Viime vuosikymmeninä tilanne on muuttunut erityisten lasten oikeuksien sopimuksen ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen johdosta. Sitä, miten esim. lasten ja kehitysvammaisten henkilöiden oikeudet, oikeustoimikelpoisuus ym. tulisi ymmärtää, ei ole kuitenkaan vielä huomattavissa määrin käsitelty analyyttisen oikeusteorian keinoin. Käsittelyssä esitelmässänitä teemoja pyrkien tarjoamaan taksonomian lasten ja vammaisten henkilöiden kompetensseista eli kyvystä vaikuttaa omaan oikeusasemaansa.

Maija Aalto-Heinilä:

Kuka on itseään määräävä "itse"? Vammaisuuden ja ei-vammaisuuden rajan häilyvyys

Länsimaisessa filosofiassa itseään määräävä ja tietävä subjekti on usein ymmärretty hyvin atomistisesti, individualistisesti ja internalistisesti. Klassisessa liberalismissa ihannoidaan itsenäistä yksilöä joka päättää itse oman elämänsä suuntaviivat, ja kartesiolainen tietävä subjekti hankkii tietoa täysin irrotettuna omasta ruumiistaan, muista ihmisistä ja ulkomaailmasta, vain omia mielensisältöjään tutkimalla.

Nykyisin etenkin feministisessä filosofiassa on kiistetty tällainen atomistinen ihmiskäsitys sekä internalistinen käsitys ihmismielestä ja kognitiosta. Itseyden nähdään rakentuvan suhteissa muihin, ja tiedon syntyvän sosiaalisissa käytännöissä. Tietäminen on olennaisesti riippuvaista tarjolla olevista episteemisistä resursseista, ja ihmisen mieli oikeastaan ulottuu ympäristöönsä eikä rajaudu "pään sisäpuolelle."

Pohdin esityksessäni, kuinka ihmisen käsittäminen relationaalisena ja ihmismielen hahmottaminen ulottuvana vaikuttaa rajojen vetämiseen ei-vammaisten ja vammaisten ihmisten välillä, sekä itsemääräämiseen kykenevien ja kykenemättömien yksilöiden välillä. Väitän että rajat ovat paljon häilyvämpiä kuin on tapana ajatella.

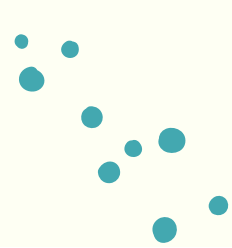
Tero Kivinen:

Si omnia, nulla: Hyvinvointioikeus, eläinoikeus ja oikeudenalojen pluralismi

Hyvinvointioikeutta on kirjallisuudessa luonnehdittu itsenäisen oikeudenalan sijaan enemmänkin tutkimussuuntaukseksi, jonka keskiössä on yksilön hyvinvointi sekä tähän hyvinvointiin liittyvä sääntely ja erinäiset oikeudelliset instituutiot. Tutkimuskohteensa moniulotteisuudesta johtuen hyvinvointioikeus ammentaa muilta aloilta niin oikeustieteen sisällä kuin sen ulkopuolella. Kaiken kaikkiaan kyse on verrattain tuoreesta ilmiöstä, joka vielä hakee lopullista muotoaan ja identiteettiään vakiintuneempien jaottelujen ja etikettien joukossa.

Kaikki edellä kuvailtu voitaisiin—soveltuvien osin—yhtä hyvin sanoa eläinoikeudesta. Esimerkiksi Birgitta Wahlberg on kuvaillut eläinoikeutta muotoutumassa olevana, uutena oikeustieteen alana, jonka keskiössä on eläin ja eläinten suojeleminen ja joka niin esittämiensä kysymysten kuin käyttämiensä menetelmien puolesta on ehdottoman poikkitieteellinen. Myös eläinoikeuden piirissä on pohdittu sitä, oikeuttaako pelkkä muista oikeudenaloista eriävä tutkimuskohde puhumaan kokonaan uudesta oikeudenalasta, vai vaaditaanko tämän lisäksi jotakin syvemmälle ulottuvaa koherenssia esimerkiksi alalle ominaisten yleisten oppien muodossa.

Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana alati popularisoitunut One Health -käsite korostaa ihmisten, eläinten sekä ympäristön terveyden olevan erottamattomasti yhteydessä toisiinsa. Kun ottaa vielä huomioon ihmistenkin olevan biologisesti katsoen eläimiä, voisi eläinjuristista vaikuttaakin houkuttelevalta joko vaatia hyvinvointioikeutta laajentua kattamaan myös muunlajisten hyvinvointi tai sitten julistaa hyvinvointioikeudenkin olevan pohjimmiltaan eläinoikeutta. Väitän kuitenkin, ettei tällainen hegemoniahakuinen suhtautuminen muihin, sinänsä samansuuntaisia asioita ja ilmiöitä tutkiviin oikeudenaloihin johda hedelmälliseen keskusteluun alojen toisinaan radikaalistikin toisistaan eroavista päämääristä ja taustaideologioista johtuen. Niinpä pyrin mm. tieteenfilosofian, retoriikan ja biologian filosofian tarjoamista esimerkeistä käsin osoittamaan, että maailmassa on runsaasti tilaa useille, toisistaan poikkeaville tavoille tutkia ja luokitella samaa ainesta.

Veera Koponen:

Kenen hyvinvointi? Hyvinvointilaki eläimille

Tarkastelen alustuksessani muiden eläinten kuin ihmisten hyvinvointia. Laki eläinten hyvinvoinnista, "hyvinvointilaki", korvaaviime vuosituhannelta olevan eläinsuojelulain. Hyvinvointilain väitetään korostavan eläinten hyvinvointia, ei keskittyvän vain eläinten suojelemiseen kärsimykseltä. Hyvinvointilakiin sen valmistelun loppuvaiheilla omaksuttu hyvinvoinnin määritelmä kumartaa muihin eläintieteisiin: hyvinvoinnilla viitataan eläimen kokemukseen sen omasta fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista. Tämä kokemus voi vaihdella negatiivisesta positiiviseen. Hyvinvointi-termiä käytetään kuitenkin läpi esitöiden toisin, indikoimaan eläimen hyvää vointia. Pyrinkin alustuksessani hahmottelemaan hyvinvointi-termin käyttöä eläinsuojelulainsäädännön kontekstissa. Yhdistelen alustuksessani eläinlähtöisiä ja antroposentrisiä näkökulmia eläinten hyvinvoinnin suojeluun. Miten eläinten hyvinvointi nivoutuu ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen hyvinvointilaissa ja sen esitöissä? Miksi myös muiden eläinten kuin ihmisten hyvinvointi olisi syytä huomioida hyvinvointioikeuden kontekstissa?

Hanna-Maria Niemi:

Universaali ihmisarvoja erilaisten yksilöiden ihmisarvon loukkaamattomuus

Tämä esitys tarkastelee hyvinvointioikeudellisestikin kiinnostavaa ihmisarvon käsitettä filosofisesta ja ihmisoikeudellisesta näkökulmasta. Esityksen keskeinen kysymys on: miten siitä universaalista teoreettisesta lähtökohdasta, että pelkkä ihmisyyys sellaisenaan perustelee jokaisen ihmisen ihmisarvon, päästään näkemykseen siitä, että ihmisarvon perusteella tulisi turvata tietynlaisia elämän edellytyksiä. Ihmisarvon rooli ihmisoikeusjärjestelmässä tuntuu rakentuvan tällaisille ajatuksille.

Esityksessä lähdetään siitä, että filosofisesti kiistanalainen kysymys ainoastaan ihmisille ja samalla aivan kaikille ihmisille kuuluvasta ihmisarvosta on perusteltavissa. Tällöin mielenkiintoiseksi kysymykseksi muodostuu kuitenkin se, miten ihmisarvoisen elämän voi katsoa vaativan tietynlaisia olosuhteita tai oikeuksia: ihmisarvo kuuluu kaikille, elivät he millaisissa olosuhteissa tahansa ja oli heillä millaisia kykyjä tahansa. Oikeudellisessa puheessa ihmisarvo perustelee kuitenkin tietynlaisia oikeuksia. Jotta voitaisiin tietää, millaisia oikeuksia ihmisarvolla voidaan perustella, on abstraktia kaikille kuuluvan ihmisarvon käsitettä pystyttävä konkretisoimaan.

Esityksessä analysoidaan ihmisarvon mahdollisia konkretisointeja teoreettisesta näkökulmasta. Lähtökohtana tarkastellaan käsitystä siitä, että ihminen tai ihmisyyssitsessään käsitteenä sisältää niin kuvailevan kuin arvottavan ulottuvuuden. Oikeuden voidaan puolestaan katsoa välttämättä pitävän sisällään jonkinlaisen ihmiskuvan. Myös ihmisarvon konkretisoinnit liittyvät jonkinlaiseen ihmiskuvaan. Esityksessä tarkastellaan erityisesti tunnetun amerikkalaisen oikeusfilosofin Lon L. Fullerin velvollisuuksien ja pyrkimysten moraaliin (themoralities of duty and aspiration) jaottelun hyödyntämisen mahdollisuuksia ihmisarvon konkretisoinnin analysoinnissa. Abstraktin ihmiskuvan kautta ihmisarvon konkretisoinnit kiinnittyvät käsitykseen tyypillisestä ihmiselämästä. Esityksessä pohditaan myös sitä, mitä tämä tarkoittaa hyvin erilaisten ihmisyksilöiden –erityisesti vammaisten henkilöiden –oikeuksien näkökulmasta.

Laura Kallioma-Puha:

Sarjakuvapöytäkirjoja ja kuvitettuja sosiaalihuollon asiakirjoja –voiko (sarja)kuvalla parantaa ihmisten pääsyä oikeuksiinsa?

Oikeudellisissa teksteissä ontermejä, joita maallikon voi olla vaikea ymmärtää. Tämä asettaa haavoittuvaan asemaan erityisesti ne, joilla on muutenkin vaikeuksia ymmärtää lukemaansa. Ohjeiden, päätösten tai sääntöjen ymmärtäminen on kuitenkin edellytys sille, että asiakkaat saavat ne sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet, jotka heille kuuluvat, pystyvät osallistumaan oman asiansa käsittelyyn ja ymmärtävät, mitä heille tapahtuu.

Tutkimushankkeessamme selvitämme voiko sosiaalihuollon asiakirjojen saavutettavuutta edistää kääntämällä ne sarjakuvaksi, kuvaa ja tekstiä yhdistävään muotoon. Sarjakuvien on todettu edistävän ymmärrettävyyttä työsuhteissa – voisivatko ne lisätä asiakirjojen ymmärrettävyyttä ja sitä kautta asiakkaiden osallisuutta myös sosiaalihuollossa?

Laura Perttola:

Korkeakouluopiskelun häiriötekijät saavutettavuuskysymyksenä

Koulutuksen saavutettavuutta koskeva tutkimus painottuu eriarvoisuuden ja syrjinnän vähentämisen näkökulmaan, jolloin saavutettavuus ymmärretään esimerkiksi yksilön vammasta tai oppimisvaikeudesta johtuvien opiskelumahdollisuuksien erojen tasoittamisena (ks. Cumming & Rose 2021; Nieminen 2021). Tuoreessa kotimaisessa hyvinvointioikeudellisessa tutkimuksessa on pohdittu myös koulutuksen alueellisen saavutettavuuden kysymyksiä (Mäntylä ym. 2022). Koulutuksen yleistä toteuttamista ja opiskelijoiden tunnistamia oppimisen ulkoisia tai rakenteellisia häiriötekijöitä on harvemmin tutkittu saavutettavuus näkökulmasta, sillä laaja-alainen saavutettavuuden käsite ei mukaudu luontevasti tieteenalajaotteluihin.

Tässä koulutusoikeudellisessa tutkimuksessa tarkastellaan opiskelun häiriötekijöitä saavutettavuuden laajassa viitekehyksessä, yhdistäen YK:n TSS-komitean yleiskommenteissaan esittämä koulutuksen saavutettavuusjaottelu (CESCR 1999, kommentti 6) kasvatustieteelliseen moniulotteiseen malliin, jossa saavutettavuutta analysoidaan rakenteiden, instituutioiden, diskurssien ja representaatioiden sekä yksilön toimijuuden tasoilla (Stauber & Parreira do Amaral 2015). Analyysi peilaa luokitteluja myös sosiaalioikeudelliseen tutkimukseen, jossa asiakkaan kokemus ja toimijuus nähdään saavutettavuuden kannalta keskeisinä ulottuvuuksina (ks. Vanjusov 2022).

Tutkimuksen tavoitteena on tunnistaa korkeakouluopiskelun alkuvaiheen häiriötekijöiden taustalla vaikuttavia mekanismeja. Perusaineistona on Suomen osuus 30 maata kattavasta Eurostudent -kyselyaineistosta, ja tätä syvennetään eläytymismenetelmällä kerätyllä kertomusaineistolla ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelijoilta (n=116). Molemmat on kerätty keväällä 2022. Tilastoanalyysin ja laadullisen sisällönanalyysin keinoin vastataan siihen, mitkä tekijät häiritsevät alkuvaiheen korkeakouluopiskelua opiskelijoiden omien näkemysten mukaan, ja miten opiskelijoiden kuvaamat häiriötekijät ilmentävät korkeakoulutuksen saavutettavuuden eri osa-alueita

Alustavien tulosten keskeinen havainto on, että opiskelijat hahmottavat häiriötekijöiden jakautuvan opiskeluun liittyviin ja opiskelun ulkopuolisiin häiriötekijöihin. Aiemmassa tutkimuksessa keskeisenä jakolinjana on nähty opiskelijasta itsestään vs. ulkopuolelta juontuvat oppimisen esteet (ks. Nieminen 2021). Saavutettavuuden osatekijät hahmottuvat opiskelijoiden vastauksista aiemman tutkimuksen mukaisina kategorioina, mutta kategorioiden rajat ovat liudentuneet: opetusjärjestelyistä puhuttaessa institutionaalinen saavutettavuus sekoittuu opiskeluvalmiuksiin, opintojen rahoittamiseen liittyvä rakenteellinen saavutettavuus taas nähdään yksilöllisten resurssien kautta.

Yksi selitys ilmiöön on, että opiskelijoille esitetyt kysymykset koskivat saavutettavuutta, mutta heidän vastauksensa hahmottuvat saavutettavuus ulottuvuuksia vastaavien yksilön kykyjen kautta (vrt. capability approach, Sen 1985; ks. myös Levesque et al. 2013). Saavutettavuusanalyysi mahdollistaakin tehokkaasti myös ongelmien ratkaisujen tunnistamisen, sillä saavutettavuuden häiriöt ilmentävät palvelun järjestämisen toimintamallien ja palveluja käyttävien yksilöiden kykyjen välisiä ristiriitoja.

Lähteet:

CESCR (1999). General Comment No. 13: The Right to Education.

Cumming, T.M. & Rose, M.C. (2022). Exploring universal design for learning as an accessibility tool in higher education: a review of the current literature. *Australian Education Research* 49, 1025–1043. <https://doi.org/10.1007/s13384-021-00471-7>

Levesque, J., Harris, M. & Russell, G. 2013. Patient-centred access to healthcare: conceptualising access at the interface of health systems and populations. *International Journal of Equity in Health* 12(18). <https://doi.org/10.1186/1475-9276-12-18>

Mäntylä, N., Kosonen, J. & Sairanen, S. (2022). Alueellisen yhdenvertaisuuden avaimet toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa: koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus. Teoksessa V. Toivonen, A. Mäki-Petäjä-Leinonen & E. Nykänen (toim.). *Hyvinvointioikeus: Kirjoituksia oikeudesta ja hyvinvoinnista*.

Kauppakamari. Nieminen, J. (2021). Saavutettavuus ja yksilölliset järjestelyt. Teoksessa H. Pesonen & J. Nieminen (toim.)

Huomioi oppimisen esteet: Inklusiivinen opetus korkeakoulutuksessa. Jyväskylä: PS-Kustannus. Sen, A. (1985)

. *Commodities and capabilities*. Amsterdam: North-Holland. Stauber, B. & Parreira do Amaral, M. (2015). Access to and

Accessibility of Education: An Analytic and Conceptual Approach to a Multidimensional Issue. *European Education*, 47(1), 11-

25, doi: 10.1080/10564934.2015.1001254 Vanjusov, H. (2022).

Saatavilla, mutta ei saavutettavissa? Sosiaalioikeudellinen tutkimus päihdepalveluihin pääsystä. University of Eastern

Finland.

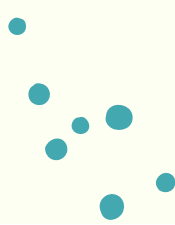
Maria Korkatti & Anne Airaksinen:

"Kahvia juodaan ja lauletaan" –Kulttuurieriarvoisuuden vähentäjänä IHKU – Ikämiehille hyvinvointia kulttuurista-hankkeessa

IHKU -Ikämiehille hyvinvointia kulttuurista on Joensuussa helmikuussa 2023 käynnistynyt kaksivuotinen kehittämishanke. Se on yksi kahdeksastatänä vuonna THL:n terveyden edistämisen määrärahaa saaneista hankkeista. Hanketta hallinnoi Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ja osatoteuttajina ovat OSK Pohjois-Karjalan kansanteatteri, Karelia-ammattikorkeakoulu ja Joensuun kaupunki. Hankkeen tavoitteena on lisätä yksinäisyyttä kokevien ikämiesten hyvinvointia ja osallisuutta siten, että kehitetään osallistujien tarpeisiin vastaavia kulttuurihyvinvointipalveluja ja -toimintaa eri toimijoiden kesken. Lisäksi hankkeessa kehitetään arviointimenetelmiä, joita kulttuurihyvinvointialalla on vielä niukasti. Hankkeeseen valmistuu ainakin yksi YAMK-opinnäytetyö, jossa Maria Korkatti selvittää ikämiesten käsityksiä kulttuurista ja kulttuuriin ja taiteeseen osallistumisen esteistä.

Ihmisen yksilölliset mahdollisuudet toimia omassa ympäristössään rakentuvat muun muassa poliittisten, sosiaalisten ja taloudellisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta (Nussbaum 2011, 21). Ikämiesten osallistumisen esteiksi on aikaisemmissa kehittämishankkeissa tunnistettu tiedon puute, tarpeisiin vastaavan toiminnan puute, pitkät välimatkat sekä huonot kulkuyhteydet. Esimerkiksi ympäröivät yhteisöt, järjestöt ja instituutiot voivat vaikuttaa yksilön hyvinvointiin luomalla toiminnan ja osallisuuden mahdollisuuksia (ks. Korhonen, Neuvonen & Hokkanen 2017). Osallistumisen esteiden ylittäminen edellyttää jalkautuvaa työtä, matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja sekä yksilöllistä tukea.

Hankkeen tavoitteena on eri tavoin edistää kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta suhteessa ikämiehiin, sekä arvioida kulttuurin merkitystä ikämiesten hyvinvoinnille. Taustalla vaikuttaa ajattelu kulttuurista perusoikeutena ja -palveluna, osana hyvää ja mielekästä elämää. Laissa kuntien kulttuuritoiminnasta määritellään, että kunnan tulee muun muassa edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta, harrastamista sekä kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019, 3 §)

Taiteen ja kulttuurin myönteisistä hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista on paljon tutkittua tietoa, ja tämä tietopuoltaa tavoitetta edistää jokaisen osallisuutta kulttuuriin. Yksilöllä on oikeus määrittellä itse oman hyvinvointinsa päämäärät ilman, että ne tulevat ulkoapäin annettuna, mutta jo osallistumisen ja toiminnan mahdollisuuksien olemassaololla on vaikutuksensa yksilölliseen hyvinvointiin (Lagerspetz 2015, 100–102; Sen 1985). Näkökulma kytkeytyy sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymyksiin (ks. esim. Nussbaum 2011; Sen 1993).

- Lähteet:
- Korhonen, S., Neuvonen, A. & Hokkanen, L. 2017. Pohjoismaisessa mallissa on kyse kyvykkyyksistä, ei hyvinvointipolitiikasta. <https://www.sitra.fi/artikkelit/pohjoismaisessa-mallissa-kyse-kyvykkyyksista-ei-hyvinvointipolitiikasta/>
- Lagerspetz, E. 2015. Hyvinvoinnin filosofia. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi: suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 79–105.
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019.
- Nussbaum, M. 2011. Creating Capabilities: the Human Development Approach. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.
- Sen, A. 1993. Capability and Wellbeing. Teoksessa M. Nussbaum & A. Sen (eds) The Quality of Life. Oxford: Oxford University Press, 30–54.
- Sen, A. 1985. Well-being, Agency and Freedom: The Dewey Lectures 1984. The Journal of Philosophy 82 (4), 169–221.
- Velmuilua. 2018. Velmut-ikä miesryhmän tunnuskappale. Sanoitus Jorma Kinnunen, sävellys Veli-Matti Raatikainen. <https://youtu.be/SQU6EoPL3dE>

Visa Kurki:

Eläinten itsemääräämisoikeus

Kirjoitin Itsemääräämisoikeus-kirjaan eläinten itsemääräämisoikeuden mahdollisuudesta ja mielekkyydestä. Kirjasta pidetään Hyvinvointioikeuden päivillä julkaisutilaisuus, jonne Maija-Aalto Heinilä pyysi minua puhumaan. Luku koskee sitä, mitä itsemääräämisoikeus ylipäätään tarkoittaa ja miten se voisi soveltua eläimiin. Argumenttini on, että monet itsemääräämisoikeuden "klassiset" elementit eivät edes käsitteellisesti sovellu eläimiin, vaikka jotkin sopivatkin. Lisäksi esitän mm. Alasdair Cochranen nojaten, ettei eläimillä ole itsenäistä intressiä itsemääräämisoikeuteen. Tämä ei tarkoita, etteikö välillisesti tällainen intressi voisikin olla. Itsemääräämisoikeus voi auttaa esimerkiksi eläimen hyvinvointintressien toteuttamisessa.

Eeva Nykänen:

Potilaan itsemääräämisoikeus

Potilaan hoidon lähtökohtana on hänen itsemääräämisoikeutensa kunnioittaminen. Itsemääräämisoikeutta voidaan tarkastella sekä eettisenä arvona että oikeudellisena periaatteena. Esityksessäni näkökulma on jälkimmäinen.

Potilaan itsemääräämisoikeus oikeudellisena periaatteena kiinnittyy Suomen perustuslakiin (731/1999) ja Suomea sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja siitä säädetään tavallisessa lainsäädännössä. Itsemääräämisoikeuteen sisältyy se, että potilas saa osallistua hoitoaan koskevaan päätöksentekoon. Tällöin itsemääräämisoikeuden käytön edellytyksenä on, että potilas saa riittävästi tietoa oman päätöksentekonsa tueksi ja että hän tulee aidosti kuulluksi. Tämän lisäksi itsemääräämisoikeuteen sisältyy se, että potilasta voidaan hoitaa ilman hänen suostumustaan tai hänen itsemääräämisoikeuttaan muutoin rajoittaa vain laissa erikseen säädetyissä tilanteissa. Tämä kattaa sekä hoitoon ottamisen ja erilaisten hoidollisten toimenpiteiden toteuttamisen että esimerkiksi uhkaavasti käyttäytyvän potilaan rajoittamisen.

Säännöksiä vastoin potilaan tahtoa annettavasta hoidosta sisältyy muun muassa mielenterveyslakiin ja tartuntatautilakiin. Sen sijaan itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta somaattisessa terveydenhuollossa ei ole erityistä sääntelyä. Esimerkiksi levottomasti käyttäytyvän potilaan rajoittamista arvioidaan tällöin rikoslain hätävarjelua ja pakkotilaa koskevan sääntelyn perusteella.

Esityksessä tarkastellaan lainopin keinoin laillisuusvalvojien ja ylimpien tuomioistuinten ratkaisukäytäntöä hyödyntäen potilaan itsemääräämisoikeuden rajoittamista somaattisessa terveydenhuollossa. Esityksen fokuksena on uhkaavasti käyttäytyvän potilaan rajoittaminen.

Sanna Mustasaari:

Itsemääräämisoikeus ja autonomia nuorten seksuaalisuhteissa

Alustuksessa käsitellään nuorten itsemääräämisoikeutta feministisen, relationaalista autonomiaa koskevan teorian valossa. Esittelen relationaaliseen autonomiakäsitteeseen liittyviä keskeisiä jäsennyksiä sekä tarkastelen nuoren henkilön seksuaalista autonomiaa ja itsemääräämisoikeutta kahden esimerkin kautta. Ensimmäinen esimerkki on Inari Niemen lyhytelokuva Tyttöbileet ja toinen korkeimman oikeuden ratkaisu (KKO 2018:74), jossa korkein oikeus joutui pohtimaan nuorten tyttöjen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden toteutumista. Näiden esimerkkien avulla osoitetaan eri tapoja, joilla kysymys autonomiasta esitetään ja ratkaistaan sosiaalisissa ja oikeudellisissa käytännöissä.

Paul Tiensuu:

Itsemääräämisoikeuden asema kirjoittamattomana oikeutena Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä.

Alustuksessa argumentoidaan, että itsemääräämisoikeus ei vaikuta laajasti ihmisoikeussopimusten taustalla periaatteena eikä itsenäisenä ihmisoikeutena, jota sopimuksen allekirjoittajamaat eivät voisi rajoittaa, vaikka sillä on ollut keskeinen asema ihmisoikeusajattelun kehityksessä. Sen sijaan itsemääräämisoikeus vaikuttaa yksittäisissä asioissa ja on yleensä rajoitettavissa laillisesti. Joskin joissakin asioissa, lähinnä yksityiselämän suojan alueella, oikeuden yhdistäminen juuri itsemääräämisoikeuteen saattaa vahvistaa oikeuden velvoittavuutta jäsenmaille ja laajentaa yksilön rajoittamattomia oikeuksia.

Anu Mutanen:

Mitä muutoksia covid-19-pandemia toi täysi-ikäisten rokottamisen perus- ja ihmisoikeus arviointiin Suomessa?

Esityksessä tarkastellaan rokottamista perus- ja ihmisoikeuskysymyksenä Suomessa covid-19-pandemian aiheuttamien muutosten näkökulmasta. Rokottamisella on kytkentöjä useisiin perus- ja ihmisoikeuksiin. Olennaisia ovat perustuslain 7 § oikeudesta elämään ja henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 10 § yksityiselämän suojasta sekä näiden kokonaisuudesta muodostuva henkilön itsemääräämisoikeus. Merkityksellinen on lisäksi 19.3 § julkisen vallan velvoitteesta edistää väestön terveyttä sekä 22 § julkisen vallan velvollisuudesta turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Useilla muillakin perustuslain säännöksillä on ollut merkitystä, mitä ilmentää apulaisoikeusasiamiehen 23.7.2021 antama kanteluratkaisu (EOAK 3432/2021), jossa arvioitiin lainalaisuuden (2.3 §) ja yhdenvertaisuuden (6 §) toteutumista AstraZeneca-rokotteen käytössä.

Mainittuja oikeuksia on suojattu myös useissa ihmisoikeussopimuksissa (esim. TSS-sopimuksen 12 artikla). Ihmisoikeussopimukset edellyttävät tyypillisesti valtiolta aktiivisia toimia terveyden edistämiseksi ja asettavat myös yksilöille vastuun huolehtia omasta terveydestään. Ihmisoikeussopimusten valvontaelimissä, kuten YK:n sosiaalisten oikeuksien komiteassa, rokotusten merkitykseen osana ehkäisevää terveydenhuoltoa on kiinnitetty huomiota. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on puolestaan mm. katsonut, että aikuisten pakollisilla rokotuksilla ei loukata ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan turvaamaa perhe-elämän ja yksityiselämän suojaa (Solomakhin v. Ukraina, 15.3.2012).

Tällaisessa kokonaisuudessa rokottamisen valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on kyse niin rokotettavasta yksilöstä kuin myös laajemmasta yhteisöstä sekä punninnasta osittain eri suuntiin menevien perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden välillä. Rokotuksiin liittyvä perustuslain mukaisuusarviointi on ollut ajankohtaista koronapandemian aikana. Tartuntatautilakiin säädettiin useita muutoksia, kuten määräaikainen 16 a § koronatodistuksesta.

Lisäksi sen 48 a §:ään säädettiin poikkeuksia lähtökohtaan rokotukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Tehtyihin lainsäädäntömuutoksiin vaikuttaa kytkeytyvän perustuslain mukaisuusarvioinnin muutosta: siinä, missä perustuslakivaliokunta keskittyi tartuntatautilakia säädettäessä arvioimaan pakollisia rokotuksia yksilön näkökulmasta (PeVL 11/2016 vp), korosti se covid-19-käytännössään väestön terveyden suojelemista ja terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttämistä (PeVL 51/2021 vp).

Esityksen tarkoituksena on systematisoida tällaista covid-19-pandemian aiheuttamaa rokottamiseen liittyvän suomalaisen valtiosääntöisen oikeustilan muutosta lainopillisesti. Keskiössä ovat perustuslakivaliokunnan käytännössä esille nousseet rokottamisen asiakysymykset (mm. rokote pakosta ja koronapassista) perustuslain mukaisuusarviointineen (mm. perus- ja ihmisoikeuksien keskinäissuhde sekä yksilön ja ryhmien oikeuksien väliset painotukset). Esitys rajataan täysi-ikäisten rokottamiseen, eikä tarkastelua kohdisteta EU-oikeuteen.

Petra Järvinen:

Lapsen oikeus terveyteen ja rokotukset

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59–60/1991, LOS) 24 artiklan mukaan sopimusvaltiot takaavat lapselle oikeuden nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä henkiinjäämisen ja kehittymisen mahdollisuudet mahdollisimman täysimääräisinä (LOS 6 art.). LOS:n lisäksi myös taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 6/1976, TSS-sopimus) 12 artiklassa säädetään jokaiselle kuuluvasta oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta ruumiin ja mielenterveydestä. Samaisissa ihmisoikeussopimuksissa luodaan sopimusvaltioille velvollisuuksia kulku- ja tartuntatautien ennaltaehkäisemiseksi ja lasten terveen kehityksen turvaamiseksi (LOS 24 art., TSS-sopimus 12 art.). Perustuslain (731/1999) 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen, minkä lisäksi oikeuden terveyteen voidaan nähdä kuuluvan muun muassa PL 19.3§:n alaan kuuluvaksi perusoikeudeksi.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sitä, kuinka rokotteet ja rokottaminen edesauttavat lapsen oikeuden terveyteen toteutumista, ja mikä on rokottamisen suhde lapsen etuun. Tutkimuksessa rakennetaan lainopin menetelmin oikeudellinen viitekehys lapsen oikeuden terveyteen ympärille, jota tarkastellaan tarkemmin erityisesti rokotusten ja rokottamisen näkökulmasta. Tämän jälkeen lapsen etuun ja rokottamiseen liittyvää tematiikkaa lähestytään covid-19 -pandemian ja vakavalta tautimuodolta suojaavan rokotteen sekä rokottamiseen liittyvän ohjeistuksen kautta.

Tutkimuksessa kuvataan ensin yleisellä tasolla oikeutta terveyteen keskittäen tarkastelumuohemmässä vaiheessa lapsiin kuvaten sitä, mistä koostuu lapsen oikeus terveyteen. Tarkoituksena on systematisoida kansainvälistä oikeutta terveyteen ihmisoikeutena käsittävää sääntelyä ja selvittää, kuinka kansallisia ihmisoikeusvelvoitteita pyritään toteuttamaan kansallisella tasolla. Tämän jälkeen tutkimuksessa siirrytään käsittelemään tartuntatautilailla (1227/2016, TTL) säädettyä kansallista rokotusohjelmaa sekä muuta rokotuksiin ja rokottamiseen liittyvää kansallisentason sääntelyä.

Viimeisenä tarkastelu kiinnitetään ajankohtaiseen keskusteluun lasten koronarokotuksista, joissa on kysymys TTL 45.1 §:n mukaisesta yleisestä vapaaehtoisesta rokotuksesta. Ohjeistukset lasten rokottamisesta lapsille turvallisten rokotevalmisteiden sekä rokotettavien ikäryhmienkin osalta ovat muuttuneet useasti rokotteen tultua markkinoille. Muutokset puolestaan ovat herättäneet laajaa julkista keskustelua rokotteen turvallisuudesta ja niiden välttämättömyydestä lapsille. Lasten koronarokotuksiin liittyvässä tarkastelussa keskitytään erityisesti useasti muuttuvissa ohjeistuksissa lapsen edun nimissä esitettyihin argumentteihin.

Johanna Hautakorpi:

Asumispalveluyksiköiden koronapandemian aikaiset tapaamisrajoitukset perus- ja ihmisoikeustarkastelussa

Koronapandemian vuoksi Suomessa toteutettiin laajoja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena oli hidastaa taudin leviämistä ja suojata väestöä. Yksi valituista toimenpiteistä oli sosiaalihuollon asumispalveluyksiköihin asetetut vierailukiellot ja asukkaiden tapaamiseen kohdistuneet rajoitukset. Tutkimuksessa muodostetaankuva siitä, miten asumispalveluyksiköiden asukkaiden perusoikeudet ja julkisen vallan käytön lainalaisuuden vaatimus vaikuttavat siihen, voidaanko asukkaiden ja hoivakodin ulkopuolisten ihmisten välisiä tapaamisia rajoittaa pandemiatilanteessa.

Vierailukielloista linjattiin 16.3.2020 poikkeusolojen toteamisen yhteydessä, ja ne toimeenpantiin sosiaali- ja terveysministeriön (STM) antamalla ohjeilla. STM:n ohjeiden ja myöhemmässä vaiheessa erityisesti Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ohjeiden pohjalta asumispalveluyksiköissä toteutettiin vierailukielloja ja erilaisia tapaamisrajoituksia. Sekä ohjeita että niiden pohjalta toteutettuja rajoituksia on arvioitu jälkikäteen tuomioistuimissa ja ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisuissa. Vierailukiellot ja tapaamisrajoitukset tarkoittivat asukkaiden ja heidän omaistensa yksityis- ja perhe-elämän rajoittamista, eikä rajoitukselle ollut asianmukaista lainsäädäntöperustaa.

Eryteisesti eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisusta saadaan tietoa siitä, millaisia rajoituksia ohjeiden perusteella ruohonjuuritasolla toteutettiin. Yksiköissä toteutetut rajoitukset menivät valtakunnallista ohjeistusta pidemmälle. Ne eivät tarkoittaneet ainoastaan, etteivät vierailijat voineet tulla sisälle yksikköön, vaan myös poistuminen yksiköstä ja kotilomat saattoivat olla kiellettyjä, tai niiden jälkeen voitiin määrätä asukas "omaehtoiseen" karanteeniin. Vierailukielloa purettiin aluksi niin, että tapaamiset olivat hyvin tiukasti rajoitettuja, ja rajoitukset kestivät valtakunnallisia suosituksia pidempään.

Yksiköissä toteutetut rajoitukset tarkoittivat yksityis- ja perhe-elämän rajoittamisen lisäksi puuttumista asukkaiden liikkumisvapauteen, ja osaa niistä voidaan arvioida jopa vapaudenriistona. Rajoitukset vaikuttivat myös itsemääräämisoikeuden toteutumiseen. Tällaiset perusoikeusrajoitukset ilman lakiperustaa ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä. Sosiaalihuollon osalta on laillisuusvalvonnassa aiemmin katsottu, että yksilölliseen arvioon perustuvat rajoitukset voivat tietyin edellytyksin olla mahdollisia ilman lakiperustaa, sillä lainsäädäntö on tältä osin aukollista. Koronapandemian vuoksi toteutetut tapaamisrajoitukset eivät kuitenkaan perustuneet tapauksissa yksilölliseen arvioon vaan olivat luonteeltaan kollektiivisia toimia tartuntojen ennaltaehkäisemiseksi.

Joiltain suppeilta osin lyhytaikaiset vierailukielloteivat merkinneet kiellettyä perusoikeusrajoitusta. Laillisuusvalvonnassa ei katsottu tarpeelliseksi puuttua esimerkiksi joidenkin palveluntarjoajien käyntien lyhytaikaiseen keskeyttämiseen. Aivan välittömän tartunnanvaaran uhatessa kieltoa on mahdollista argumentoida pakkotilana.

Anna-Kaisa Tuovinen:

Mitä Covid19-pandemianhallinta muissa Pohjoismaissa voi opettaa meille tulevia terveyskriisejä ajatellen?

Covid19-pandemian hallinnan on arvioitu onnistuneen Suomessa hyvin muihin maihin nähden verrattaessa esimerkiksi koronan aiheuttamaa ylikuolleisuutta taikka käytössä olleita rajoitustoimia. Jos tarkastelukulma vaihdetaan oikeudelliseksi, käsitys onnistumisesta muuttuu: monet hallinto-oikeuksien ja ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisut osoittavat, että viranomaiset ylittivät toimivaltansa pandemianhallinnassa. Monissa tapauksissa kyse oli haavoittuvassa asemassa olevien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edellytyksistä – ja loukkaamisesta. Hallinto epäonnistui oikeusvaltiollisten takeiden noudattamisessa.

Monitieteisessä WELGO-tutkimushankkeessa terveyskriisejä analysoidaan syndemian käsitteen avulla. Syndemialla tarkoitetaan terveydellisten, sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien haitallista yhteisvaikutusta. Esimerkiksi itse koronaviruksen ja sen hallintakeinojen haitalliset vaikutukset näyttävät kohdistuneen voimakkaammin juuri haavoittuvimmassa asemassa oleviin. Tulevia terveyskriisejä onkin kyettävä hallinnoimaan sekä tasa-arvoisemmalla että oikeudellisesti kestävämmällä tavalla.

Projektin oikeudellisessa osahankkeessa vertailemme Suomessa ja muissa Pohjoismaissa Covid19-pandemian aikana 2020–2022 käytössä olleita hallintakeinoja: mm. minkälaisia päätöksiä/toimia tehtiin hallinnon eri tasoilla sekä minkälaisin toimivaltuuksin ja menettelysäännöksin – erityisesti syndeemisten vaikutusten valossa. Rajaus Pohjoismaihin perustuu maiden yhteiskunnalliseen ja oikeuskulttuuriseen samankaltaisuuteen. Toisaalta esimerkiksi Ruotsissa pandemian hallintastrategia poikkesi Suomessa ja pitkälti muualla Euroopassa omaksutusta linjasta. Hyvinvointioikeuden päivien alustuksessa esittelen alustavia havaintoja maavertailusta Suomen ja Ruotsin välillä.

Katri Gadd, Mervi Issakainen, Jenni Savonen, Kaijus Ervasti, Anna Mäki-Petäjä-Leinonen:

Kanssatutkijuus ikääntyviä sekä muistisairaita ihmisiä koskevissa tutkimuksissa

Itä-Suomen yliopiston Hyvinvointioikeuden keskuksessa on käynnissä kaksi tutkimushanketta, jotka keskittyvät haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien toteutumiseen ja oikeudensaantimahdollisuuksiin: 1) Hyvinvoinnin turvaaminen pandemia-aikoina: kohti yhteistyöhön perustuvaa syndemioiden hallintaa (WELGO) ja 2) Varjoja paratiisissa? –muistisairaana ihmisen oikeuksien toteutuminen hyvinvointivaltiossa (VAPA). WELGO-hankkeen tarkoituksena on kehittää kestäviä ratkaisuja hyvinvoinnin turvaamiseksi tulevaisuuden terveyskriiseissä tutkimallamuun muassa ikääntyvien ihmisten, muistisairautta sairastavien ja heidän läheistensä kokemuksia COVID-19 pandemian ajalta. VAPA-hankkeessa selvitetään muistisairaiden ihmisten oikeusongelmia ja niiden korjauskeinoja sekä muistisairaiden ihmisten asemaa yhteiskunnassamme.

Tutkimushankkeet liittyvät oikeudensaantimahdollisuuksien tutkimusperinteeseen (Access to Justice), joka korostaa, että oikeudellisissa tutkimuksissa huomion tulisi kohdistua muodollisten oikeuksien sijaan siihen, toteutuvatko ihmisten oikeudet todellisuudessa. Hankkeissa on hyödynnetty kanssatutkimus-menetelmää kutsumalla tutkimusten kohdehenkilöitä, heidän läheisiään sekä järjestöjä mukaan aineistonkeruun suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tässä esityksessä kuvaamme ikääntyvien ja muistisairaiden ihmisten läheisten kanssa toteutetun kanssatutkimuksen toteutumista ja erityispiirteitä. Tuomme esiin havaitsemiamme kanssatutkimukseen liittyviä vahvuuksia ja haasteita erityisesti silloin, kun menetelmää hyödynnetään ikääntyvien ja muistisairaiden ihmisten oikeuksien toteutumisen ja oikeudensaantimahdollisuuksien tutkimiseksi sekä yleisesti että erityisesti COVID-19 pandemian aikana.

Reetta Mietola & Amu Urhonen:

Täyttääkö kansatutkimus lupauksensa? Kansatutkimuksen mahdollisuudet oikeudenmukaisemman yhteiskunnan aikaansaamiseen

Lähestymme esityksessämme kysymystä kansatutkimuksen mahdollisuuksista moniäänistää tietopohjaa ja vaikuttaa hyvinvointia koskevien oikeuksien toteutumiseen laajemmasta kansalaisyhteiskuntaa ja erilaisten vähemmistö- ja marginaalisten ryhmien etujaja oikeuksia koskevista näkökulmista. Ymmärrämme kansatutkimuksen prosessina, joka ei vain tuota tietoa vaan pyrkii muuttamaan olemassa olevia käytäntöjä yhdessä. Mutta mitkä ovat kansatutkimuksen keinot ja mahdollisuudet tällaisen muutoksen aikaansaamiseen? Tästä käsin nostamme keskusteluun kolme kriittistä kysymystä. Ensinnä kysymme miten kansatutkimus pystyy rikkomaan osallistamiskäytännöissä (esim. kuuleminen) vaikuttavaa tiukkaa kehystämistä. Toiseksi, liittyen edelliseen, pohdimme millainen valmius niissä järjestelmissä, joihin kansatutkimuksella pyritään tietoa tuottamaan on vastaanottaa ja käyttää tällaista tietoa. Kolmanneksi kysymme miten kansatutkimus ratkoo edustavuuteen liittyviä haasteita, eli siis keiden asemasta, eduista ja pyrkimyksistä kansatutkimus kertoo. Puheenvuoromme kiinnittyy käynnissä olevaan tutkimushankkeeseemme 'Vammaisaktivismia tekemässä. Teoissa ja kerronnassa muotoutuva suomalainen vammaisliike', jossa tutkimme mm. sitä miten suomalaisen kansalaisyhteiskunnan ja politiikan rakenteet ja käytännöt sekä näissä tapahtuvat muutokset muotoilevat vammaisaktivismin tekemistä.

Yaira Obstbaum:

Arjen oikeudellisten ongelmien tutkiminen kyselytutkimuksen avulla,

Ihmiset saattavat kokea arjessaan ongelmia, joilla on oikeudellinen ulottuvuus, vaikkei ongelmia aina sellaiseksi mielletäisikään. Niitä koetaan esimerkiksi liittyen työntekoon, asumiseen, raha-asioihin, parisuhteen erotilanteisiin, läheisen kuolemaan, rikoksen kohteeksi joutumiseen, asioitaessa erilaisten viranomaisten kanssa tai haettaessa etuuksia. Ongelmilla saattaa olla suuri vaikutus ihmisten elämään. Näiden ongelmien tehokas ratkaisu saattaa usein löytyä oikeusjärjestelmän ulkopuolelta tai sen liepeiltä, viranomaisprosessissa, tai esimerkiksi sovittelun tai neuvottelun keinoilla. Kaikki ratkaisukeinot eivät kuitenkaan, kaikissa tapauksissa ole yhtä tehokkaita, tai tuota oikeudenmukaiseksi koettuja prosesseja ja lopputuloksia. Tarvitsemme kattavaa tietoa siitä, mitkä asiat vaikuttavat arjen oikeudellisten ongelmien muodostumiseen ja ratkaisemiseen asianomistajia tyydyttävällä ja yhteiskunnalle hyväksyttävällä tavalla. Koska suuri osa ongelmista ei koskaan tule viranomaisten tietoon, viranomaisrekisterien tai oikeudellisten rekisterien avulla saatu tieto ei riitä valottamaan tätä kysymystä kokonaisuudessaan. Arjen oikeudellisten ongelmien määrää, ja käytettyjen ratkaisukeinojen yleisyyttä väestötasolla tulee selvittää myös tiedustelemalla niistä ihmisiltä itseltään käyttämällä esimerkiksi kyselytutkimuksia.

Arjen ongelmat, riidat, ja ratkaisut, (AORR)-tutkimus on ensimmäinen kansallinen legal needs - tutkimusperinteen mukainen tutkimus Suomessa. Aineisto kerättiin vuosien 2021–2022 aikana puhelinhaastatteluiden ja internetlomakkeiden avulla. Tutkimuksessa on kysytty ihmisiltä itseltään erilaisista arjen ongelmista, joilla on oikeudellinen ulottuvuus, niiden ratkaisemista, ratkaisemisen haasteista ja haitoista, sekä siitä kuinka oikeudenmukaiseksi ratkaisun hakemisen prosessi ja mahdollinen ratkaisu koettiin. Esityksessä kerrotaan kyselytutkimuksen taustoista ja lähtökohdista, sekä esitellään alustavia tuloksia.

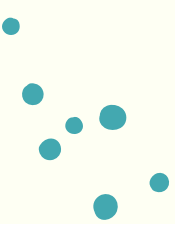
Liisa Reunamäki: Urheiluvalmentajan työsuojelu

Työelämän sopimussuhteet ovat moninaistuneet ja irtautuneet työlainsäädännön lähtökohtana olevasta pitkäkestoisesta ja kokoaikaisesta työsuhteesta. Työsopimussuhteen vakaiden rakenteiden horjumineuvoimistaa työmarkkinoiden prekarisaatiotaja vaarantaa työntekijöiden suojelun työnteko näyttäytyy oikeuksien toteutumisen, toimeentulon ja tulevaisuuden kannalta epävarmana ja vaikeasti ennustettavana.

Urheiluvalmentajan työ on esimerkki prekaarista työsuhteesta, jota leimaavat muun muassa määräaikaisten työsuhteiden, epätyypillisten työajojen, potkuherkkyys, työnantajavelvoitteiden jakautuminen useamman työnantajan kesken, valmentajan itsenäinen asema, korostunut tulosvastuu, pakottavan työlainsäädännön kanssa ristiriitaiset käytännöt, urheilun kurinpitotoimet sekä urheilijoiden vanhempien, kannattajien ja median ja muiden työsuhteen ulkopuolisten tahojen vaikutus valmentajan asemaan. Standardityösuhteesta poikkeavat työsuhteen piirteet näyttävät valmennustyössä psykososiaalisina riskitekijöinä, jotka vaikuttavat negatiivisesti valmentajien terveyteen, työssä suoriutumiseen, jaksamiseen ja yksityiselämään.

Urheiluvalmentajien työsuojeluun keskittyvän työ- ja urheilu-oikeudellisen tutkimuksen tavoitteena on hahmottaa, mikä on psykososiaalisen työsuojelun normatiivinen sisältö ja eritellä työsuojeluun liittyviä käytännöllisiä ja lainsäädännöllisiä ongelmakohtia valmennustyössä. Tutkimuksessa hyödynnetään lainopillisen katsannon lisäksi ammatti-valmentajien haastatteluista sekä valmentajia koskevista lehtiartikkeleista ja kurinpitopäätöksistä koostuvaa empiiristä aineistoa. Kyse on laadullista tutkimusotetta hyödyntävästä yhteiskunnallisesta oikeustutkimuksesta, jossa lainoppia ja laadullista tutkimusotetta hyödyntäen pyritään saavuttamaan sellaista tietoa, johon kumpikaan menetelmä ei yksin pystyisi.

Tutkimustulosten kannalta keskeisinä oikeudellisina kysymyksinä voidaan mainita työnantajan ja työntekijän aseman sekä alan luonteen vaikutus työsuojeluvastuun laajuuteen, työntekijän oikeusturvan toteutuminen itsesääntelynormistoja sovellettaessa, työntekijän kokonaissuojelusta huolehtiminen yhteistyönantajuuksissa ja riski työntekijän tosiasiallisen suojelun saavuttamattomuudesta sovellettaessa avoimia ja joustavia työsuojelunormeja.

Marjo Ylhäinen

Suojelun kohteesta osalliseksi: työsuojelusta työhyvinvointiin

Työoikeuden keskeisenä oikeussuhteena pidetään työntekijän ja työnantajan välistä oikeussuhdetta, jota luonnehditaan usein alistussuhteeksi, jonka toista osapuolta, työntekijää suojataan, jottei työnantaja käyttäisi väärin oikeuttaan johtaa ja valvoa työntekoa. Oikeudellinen alistussuhde on lähtöisin työntekijän tosiasiallisesti alisteisesta asemasta, sekä teollistuvan työn tekemisen tuottamista vaaroista, joihin pyrittiin puuttumaan työsuojeluun liittyvällä lainsäädännöllä; rajoittamalla työaikaa, puuttumalla vaarallisen työn teettämiseen sekä säätämällä työnantajan vastuusta, jolla vaarallisen työn aiheuttamia terveyshaittoja tai työtapaturmia oli korvattava. Työsuojelua jäsennettiin aluksi osana sosiaalista lainsäädäntöä, mutta sittemmin alistussuhteen idea siirtyi työsopimussuhteeseen, joka erotettiin työn tulosta koskevista sopimuksista juuri työnantajan johto- ja valvontavallan kautta.

Alistussuhde määrittelee työnantajan työsuhteen vallankäyttäjäksi ja työntekijän suojeleobjektiksi. Juuri näiden roolien eri ulottuvuuksilla tapahtuvasta muutoksesta on kyse silloin, kun työ, työnteettämisen konteksti sekä työnantajuus ja työntekijyys muuttuvat.

Eräs muuttuvista konteksteista on työsuojelun konteksti, jossa voidaan erottaa ainakin kolme erilaista muutosulottuvuutta. Näistä ensimmäinen korostaa siirtymää, jossa toimijoiden, yksilöiden, oheen tulee kollektiivista, työyhteisöä ja työympäristön sosiaalista luonnetta korostava näkökulma (Alvesalo-Lähteenmäki). Toinen ulottuvuus siirtää huomiota fyysisestä työsuojelusta psyykkiseen työsuojeluun. Kolmatta ulottuvuutta voidaan kuvata liukumana "kovasta" työsuojelusta "pehmeään" työhyvinvointiin. Työhyvinvointipuhe kiinnittyy sekä yhteisön sosiaaliseen toimivuuteen että työntekijän psyykkiseen työkykyyn. Siihen liitetään myös ajatuksia työn merkityksellisyydestä ja esimerkiksi työntekijän kehittymisestä. Työhyvinvointi henkilökohtaistaa työn kiinnittämällä huomiota työntekijän persoonaan, kehitykseen ja osallistamalla työntekijän osaksi. Passiivisesta suojelun kohteena olevasta työntekijästä tulee aktiivinen, osallistuva työyhteisön jäsen.

Edellä kuvatut työsuojelun kontekstin ulottuvuudet rakentuvat yleisen työhyvinvointipuheen ohella myös oikeudellisessa materiaalissa. Alustuksessa tarkastellaan tätä ulottuvuutta työntekijän (oikeudessa määrittyvän) roolin näkökulmasta. Millaista ymmärrystä työntekemisestä siirtymää pitää sisällään? Millainen on "hyvinvoiva ja työkykyinen" työntekijä? Kuka on työntekijän hyvinvoinnista vastuussa ja mitkä ovat vastuun juridiset edellytykset? Saako työssä olla kehittymättä?

Asiantuntija-asemassa olevan työntekijän toimintavapaus

Tutkin väitöskirjassani asiantuntija-asemassa olevan työntekijän toimintavapautta työssään. Asemoin tutkimukseni empiiriseksi oikeustutkimukseksi työoikeuden alueelle. Työntekijän toimintavapautta koskeva tutkimukseni kiinnittyy hyvinvointioikeuteen etenkin henkisen työturvallisuuden ja työhyvinvoinnin edistämisen kautta. Työntekijän toimintavapaudella tarkoitan työntekijällä olevan itsenäisen päätäntävällän aluetta työn tekemisen tilanteissa ja olosuhteissa sekä suhteessa työnantajan oikeuteen johtaa ja valvoa työntekijän työtä (työnantajan direktio-oikeus). Tutkimukseni kohdentuu työntekijän toimintavapautteen erityisesti asiantuntijatyössä, missä työntekijän päätäntävalta on odotusarvoisesti laajimmillaan.

Varsinkin asiantuntijatyön osalta on viimeisen vuosikymmenen aikana käyty keskustelua työntekijän itseohjautuvuuden merkityksestä ja sisällöstä. Yhteiskunnassa ja työelämässä käytävälle itseohjautuvuuskeskustelulle ei kuitenkaan löydy suoranaista työoikeudellista vastinparia, vaikka työntekijän itseohjautuvuudella on työoikeudellisia kytkentöjä muun muassa työsuhteen osapuolten vastuisiin ja velvollisuuksiin, työntekijän asemaan ja tehtäviin sekä työnantajan direktio-oikeuteen. Tutkimukseni tavoite on tuottaa käytännön työelämän ilmiö oikeuden kielelle, jäsentää työntekijän toimintavapaus työoikeudelliseksi käsitteeksi ja rakenteeksi sekä hahmottaa työntekijän toimintavapautta työoikeuden yleisiä oppeja vasten. Lisäksi tunnistan työpaikoilla ilmenevän vallan vaikutuksen työntekijän toimintavapautteen sekä hahmotan tutkimuksessani toimintavapautta tosiasiallisesti tuottavia tekijöitä.

Tutkimuksessani lähestyn työntekijän toimintavapautta lainopillisena kysymyksenä, mutta myös empiirisesti. Olen koonnut kolmelta asiantuntijatyön alueelta työnantajien ja työntekijöiden edustajien haastatteluista koostuvan aineiston, jota analysoin laadullisella menetelmällä. Asiantuntijatyöhön kohdistuneet haastattelut olen toteuttanut asianajotoimistoissa, sovellus- ja pelialan yrityksissä sekä yliopistoissa kohdentuen opetus- ja tutkimushenkilöstön työhön. Haastatteluja on ollut yhteensä 29 kappaletta, aina viidellä (5) työpaikalla kultakin kolmelta asiantuntijatyön alalta siten, että työnantajien edustajien haastatteluja on ollut 15 ja työntekijöiden edustajien haastatteluja on ollut 14. Haastatteluaineiston analyysin tuloksena olen tunnistanut toimintavapauden tosiasialliset edellytykset asiantuntijatyössä sekä jäsentänyt työyhteisöissä ilmenevää vallankäyttöä työnantajan, esihenkilön, työntekijöiden yhdessä sekä työntekijän yksilönä käyttämään valtaan.

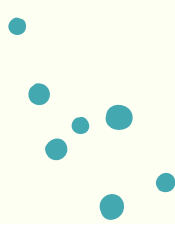
Tutkimukseni myötä osallistun työoikeudelliseen keskusteluun työn luonteen vaikutuksesta työntekijään kohdistuviin odotuksiin ja velvollisuuksiin sekä työntekijälle tunnistettavissa olevaan vapauspiiriin. Työntekijän toimintavapauden myötä on mahdollista käydä keskustelua myös työpaikoilla käytettävästä vallasta sekä työsuhteen osapuolten oikeutetuista odotuksista muuttavassa työelämässä. Työntekijän vaikutusmahdollisuudet sekä työntekijän toimintaan kohdistuvien odotusten selkeys ovat työhyvinvoinnin osatekijöitä.

Eveliina Ignatius

Sosiaali- ja terveystalouden riittävyys ja haavoittuvien ryhmien huomiointi

Sosiaali- ja terveydenhuollon resurssit ja riittävien palvelujen turvaaminen ovat olleet toistuvasti tapetilla. Muun muassa Sote-uudistus, Covid-19-pandemia sekä hoitajamitoitusovat pitäneet aiheen erityisesti poliittisen keskustelun keskiössä. Tämä keskustelu tiivistää perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta sosiaalisiin oikeuksiin keskeisesti liitettyjä ominaispiirteitä, kuten sen, että niiden toteutuminen on käytännön tasolla täysin riippuvainen taloudellisista ja muista tarvittavista resursseista. Laissakin turvatut oikeudet vaativat toteutuakseen sen, että ne huomioidaan talousarvion tasolla jo valtion budjetista alkaen. Rajallisten resurssien todellisuudessa kyse ei ole pelkästään siitä, että resursseja tulisi saada lisää, vaan myös siitä, miten käytössä olevat resurssit kohdennetaan. Oikeudellisesta näkökulmasta keskustelu kytkeytyy Suomen perustuslain 19.3§:n säännökseen, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystaloudellisiin palveluihin velvoittaa julkista valtaa käsitteen laajassa merkityksessä sisältäen myös sääntelyvarauksen, joka velvoittaa lainsäätäjää säätämään oikeudesta tarkemmin lailla. Miten tämä liittyy Sote-resursseihin?

Tässä esityksessä tarkastelen tämän sääntelyvarauksen – eli lainsäätäjälle kohdistetun velvoitteen – sisältöä ja merkitystä palvelujen riittävyyden määrittämisen kannalta tämän merkitystä resurssoinnin kannalta. Näkökulmani nivoutuu ennen kaikkea sosiaalisten oikeuksien toteutumiseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon tosiasiallisen yhdenvertaisuuden huomiointiin. Erityisesti keskityn tarkastelemaan aihetta haavoittuvien ryhmien näkökulmasta. Haavoittuvat ryhmät nostetaan usein esiin poliittisessa, oikeudellisessa ja eettisessäkin keskustelussa. Toisinaan käsitettä käytetään ilman, että sitä määritellään tai muutenkaan tuodaan ilmi, mihin ryhmiin sillä viitataan. Haavoittuvien ryhmien asema toisin sanoen tunnustetaan ja nostetaan esiin, mutta keskustelulta ja tavoitteilta saattaa puuttua konkreettinen vaikutus, jos toimia tai resursseja ei tosiasiallisesti kohdenneta haavoittuviin ryhmiin. Ottaen huomioon valtion viimekätinen vastuu perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumisesta, tulisi keskustelussa nähdäkseni pitää enemmän esillä yhtäältä lainsäätäjän velvoitetta säätää tarkemmin oikeudesta riittäviin sosiaali- ja terveystaloudellisiin palveluihin ja toisaalta sitä, miten tavoitteiden esimerkiksi haavoittuvien ryhmien huomioimisen tulisi näkyä sosiaali- ja terveydenhuollon todellisuudessa.

Niina Gråsten, Johanna Korkeamäki, Eeva Nykänen

Vammaisten lasten oikeus henkilökohtaiseen apuun

Itä-Suomen yliopiston hyvinvointioikeuden keskuksen Vammaisuus ja ihmisarvo- hanke on Suomen Akatemian rahoittama tutkimushanke, joka toteutetaan vuosina 2021–2024 (päättösnumero: 304602). Hankkeessa tutkitaan, miten vammaisten ihmisten ihmisarvosta säädetään Suomen lainsäädännössä ja miten tämä heijastuu heidän elämäänsä. Vammaisuutta ja ihmisarvoa lähestytään monitieteisesti oikeustieteen, filosofian ja sosiaalitieteiden näkökulmasta eri elämänvaiheissa.

Hankkeen teoreettisessa osassa ihmisarvon käsite kytketään autonomian käsitteeseen siten, että vammaisuus sisältyy näihin määritelmiin. Empiirisessä osassa vammaisuuden ja ihmisarvon suhdetta lähestytään elämäntieteen näkökulmasta siten, että tarkempaan analyysiin otetaan eri elämänvaiheissa keskeisiä oikeudellisia instrumentteja. Hankkeessa vammaiset ihmiset nähdään intersektionaalisesti yksilöinä, joiden identiteettiin kuuluu muitakin piirteitä kuin vammaisuus. Tutkimuksessa vammaisuutta lähestytään ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisten tekijöiden näkökulmasta.

Hanke koostuu viidestä tutkimuspaketista. Tässä hyvinvointioikeuden päivien esityksessä tarkastellaan hankkeen kolmatta tutkimuspakettia, jossa analysoidaan vammaisten lasten ja nuorten oikeutta henkilökohtaiseen apuun. Tutkimuksessa tarkastellaan, miten oikeudet toteutuvat vammaisten lasten, nuorten ja perheiden arjessa. Oikeuksien toteutumista arjessa tarkastellaan tutkimalla lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa kokemuksia henkilökohtaisen avun saamisesta ja sen merkityksestä lasten ja nuorten elämässä. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, vastaako henkilökohtaista apua koskevan sääntelyn tavoitteet palvelua saavien lasten ja nuorten näkemyksiä itsemääräämisoikeudesta ja ihmisarvosta.

Tutkimustehtävään vastataan sekä yhteiskunnallisen vammaistutkimuksen että oikeustieteen tutkimusmenetelmiä käyttäen. Oikeudellinen analyysi selvittää, mitä voimassa olevassa lainsäädännössä säädetään 'lapsuudesta', 'vammaisuudesta', 'itsemääräämisoikeudesta' ja 'ihmisarvosta'. Empiirinen osa selvittää oikeuksien toteutumisesta, vammaisuutta ja ihmisarvoa vammaisten lasten ja nuorten ja heidän vanhempiensa kertomana, kokemana ja käsittämänä. Aineisto koostuu yksilö-, pari- ja fokusryhmähaastatteluista.

Tutkimusten tulokset avaavat ja syventävät vammaisuutta ja ihmisarvoa teoreettisina ja arjen käytännöissä muotoutuvina käsitteinä sekä tuovat uutta tietoa oikeuksien toteutumisesta vammaisten lasten ja heidän perheidensä arjessa. Tutkimus tuottaa tietoa henkilökohtaisen avun merkityksestä lasten ja nuorten ihmisoikeuksien toteutumista turvaavana palveluna. Esityksessä esitetään alustavia tuloksia jo kerätyn aineiston pohjalta.

Tutkimuksen tausta. Hyvinvointipalvelujärjestelmän hajanaisuusongelmia on korjattu integroimalla palvelut väestölähtöisesti ja ihmiskeskeisesti (Goodwin ym. 2017). Yhteensovitetut palvelut lisäävät asiakastyytyvää, parantavat palvelujen laatua ja tehostavat toimintaa (Kodner 2009; Connelly & Fiorentini 2021). Integraatio on kansainvälisesti keskeinen hyvinvointipalvelujen tavoite (WHO 2015; EU Commission 2017). Myös Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki velvoittaa uusia hyvinvointialueita integroimaan julkiset ja muiden toimijoiden palvelut asiakaslähtöisesti (L 612/2021).

Tutkimuksen tavoite. Tässä artikkeliväitöskirjan osatutkimuksessa tutkittiin kokeilulain (L 1350/2014) hyvinvoinnin integroidun toimintamallin säädöksiin perustuvaa kehitystyötä 2015–2016. Tutkimuskysymyksenä esitetään: miten ja millaisin tuloksin poliittisia ja asiakaslähtöisiä tavoitteita tulkittiin ja sovellettiin palveluintegraation paikallisessa kehittämisessä? Kuopiossa integroitiin 16–29-vuotiaiden sosiaali-, terveys- ja matalan kynnyksen palveluja, jotka olivat kunnan, erikoissairaanhoidon ja kolmannen sektorin tuottamia tai ostopalveluita. Asiakaskokeiluun osallistui 15 ammattilaista ja 32 kuopiolaisnuorta. Tutkimuksen toteuttaminen. Laadulliset menetelmät soveltuvat politiikan toimeenpanon (Werner 2004) ja sosiaalisten ilmiöiden (Flick 2018) tutkimiseen. Tutkimus toteutettiin laadullisena monimenetelmällisenä tutkimuksena (Mik-Meyer 2020), jossa yhdistyy retrospektiivinen tapaustutkimus, toimeenpanotutkimuksellinen tutkimusote, teoriasidonnainen sisällönanalyysi ja etnografiset piirteet aineistotuotannossa. Sekundääriaineisto sisältää kansallisia ja paikallisia poliittishallinnollisia dokumentteja vuosilta 2014–2017.

Tutkimustulokset. Lakisääteiset palveluintegraatiokokeilut toimeenpantiin valtiovarainministeriön ohjauksessa. Kuopion integraatiomalli perustui nuoren oman elämäntilanteen ja tulevaisuuden toiveiden arviointiin, jotka yhdessä palvelutarpeiden, palvelujen ja suunnitelman seurantatietojen kanssa koottiin nuoren kokonaisvaltaiseen hyvinvointisuunnitelmaan. Vaikka toimintamalli edisti palvelujen yhteensovittamista, paransi tiedonkulkua ja lisäsi asiakasosallisuutta, kokeilulain määräajan umpeuduttua 31.12.2016 integrointi keskeytettiin ja asiakastiedot arkistoitiin. Kuopiosta vastattiin myöntävästi kokeilulain kysymykseen, "onko ja missä määrin syytä siirtyä laajemmin ja pysyvämmiin käyttämään kokeiltuja toimintamalleja". Integraatiomallin käyttöä olisi haluttu jatkaa ja laajentaa muihin asiakas- ja väestöryhmiin, mutta kokeilulain soveltamisajan päätyttyä jouduttiin palaamaan normaalikäytäntöihin.

Lopuksi. Vaikka integraatiokokeilujen poliittiset tavoitteet olivat korkeat, eivät hyvinvointipalvelujen saatavuusongelmat, talouspaineet eikä kestävyysvaje korjautuneet kahdessa vuodessa eikä palaamalla hallinnonala- ja palvelukohtaisiin säädöksiin. Tutkimustietoa voidaan silti hyödyntää sote-järjestämissä 612/2021 mainittuun palvelusuunnitelmien lainsäädäntövalmisteluun tulevaisuudessa sekä esimerkkinä hyvinvointipalvelujen ja palvelujärjestelmän uudistamisesta asiakaslähtöiseen ja integroivaan suuntaan.

Henna Nikumaa:

MUISTISAIRAAN AUTONOMINEN TOIMIJUUS –MODALITEETTIEN OIKEUDELLISET ULOTTUVUUDET

Tutkimuksen tavoitteena on rakentaa kuvaa muistisairaahan ihmisen autonomisesta toimijuudesta ja sen tukemisesta. Tutkimus edustaa empiiristä yhteiskunnallista oikeustutkimusta ja asemoituu sekä vanhuusoikeuden että sosiaaligerontologian aloille. Menetelmä Aineisto muodostui 16 muistisairaahan ihmisen yksilö- ja alan ammattihenkilöiden 25 ryhmähaastattelusta. Muistisairaita haastateltiin kahdesti 6 kk välein. Ammattihenkilöt olivat sosiaali- ja terveydenhuollon, holhoustoimen, yleisen edunvalvonnan, pankkien ja eläkeläis- ja potilasjärjestöjen toimijoita (98 ihmistä). Sisällönanalyysissä hyödynsin abduktiivista otetta. Vanhuusoikeudellisena viitekehyksenä tutkimuksen toteutusta tuki itsemääräämisoikeuden individuaalinen ja relationaalinen teoreettinen kokonaisuus ja sosiaaligerontologisenä teoreettis- metodologisena viitekehyksenä toimijuuden modaliteetit.

Muistisairaat kokivat muistisairauden vaikuttavan heidän päätöksentekokykyynsä ja aiheuttavan muutoksia sekä läheisten että ammattihenkilöstön suhtautumisessa heihin. Sairastuneiden kuvaukset oman autonomiansa toteutumisesta olivat yksilöllisiä sekä tilanne- ja termisidonnaisia. Autonomia koettiin pysyvänä ja muuttumattomana henkilökohtaisena voimavarana ja itsenäisyyden osana, jota ei ikääntyminen tai muistisairaus poista. Itsemääräämisoikeus puolestaan koettiin muuttuvana, muistisairauden etenemisen vaikutusten kohteena ja ulkopäin määriteltynä oikeudellisena statuksena. Tunnustetuksi tuleminen persoonana oli keskeistä toimijuuden kokemuksen tukemisessa. Oikeudellisen ennakkoinnin koettiin tukevan autonomista toimijuutta. Ohjauksen ja neuvonnan toteutuminen ja merkitys koettiin haastatteluryhmien välillä eri tavoin. Näitä tuloksia tarkastelin toimijuuden modaliteettien näkökulmasta ja löysintulosten perusteella kuhunkin modaliteettiin uuden oikeudellisen ulottuvuuden.

Tutkimuslöydökset piirtävät kuvan muistisairaahan ihmisen autonomisesta toimijuudesta yksilöllisenä kokonaisuutena, joka nojaa oikeudellisen toimintakyvyn kivijalkaan. Tätä kivijalkaa tukee oikeudellinen ennakkointi. Näin ollen tukemalla muistisairaahan ihmisen oikeudellista ennakkointia riittävän ajoissa voidaan tukea hänen kokemustaan autonomisesta toimijuudestaan myös myöhemmin. Tutkimustulokset tarkentavat myös muistisairaahan ihmisen autonomisen toimijuuden rakentumista mahdollistavista ja estäviistä tekijöistä. Jokainen toimijuuden modaliteetti kiinnittyi tulosten perusteella autonomisen toimijuuden rakentumiseen. Jokainen toimijuuden modaliteetti täydentyi tulosten perusteella autonomisen toimijuuden tarkentavista oikeudellisista sisällöistä: osaaminen kognitiolla, kykeneminen oikeudellisella toimintakyvyllä, täytyminen itsemääräämisoikeudella, voiminen oikeudellisella ennakkoinnilla, tunteminen yhdenvertaisuudella ja haluaminen ostrakismilla. Näiden modaliteettien uusien oikeudellisten ulottuvuuksien johtopäätöksenä voi todeta, että muistisairaahan autonomisen toimijuuden rakentumista mahdollistaa persoonuuden (personhood) tukeminen ja estää kognitiivisuuden (brainhood) ylivalta

Jenni Repo:

Sijaishuollon laadun ja epäkohtien määrittäminen ja arviointi lastensuojelulaitoksissa-väitöstutkimus

Lastensuojelun tehtävä on suojella lasta tilanteissa, jotka poikkeavat jollain tavalla normaalina pidetyistä olosuhteista. Kansainvälisessä vertailussa suomalainen lastensuojelujärjestelmä painottaa lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemista kotona, jolloin lastensuojelu on ensisijaisesti vapaaehtoista avohuoltoa, ja kynnys palveluihin on matala. Tietyissä tilanteissa lapsen suojeleminen voi myös tarkoittaa huostaanottoa ja kodin ulkopuolelle sijoittamista. Huostaanottoon merkittävä julkisen vallan käyttöä edellyttävä interventio, joka puuttuu ihmisten yksityisinä pidettyihin suhteisiin ja kohdistuu haavoittuvassa asemassa oleviin perheisiin ja lapsiin.

Sijaishuoltopaikkojen on sanottu olevan julkisia koteja, joissa julkiset huoltajat sovittavatyhteen institutionaalisia, ammatillisia sekä kokemuksellisia näkökulmia. Käytännössä tämä tarkoittaa lainsäädännön noudattamisen lisäksi esimerkiksi organisaatioiden ohjeistusten, ammatillisten periaatteiden sekä sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiansa mielipiteiden huomiointia. Näiden erilaisten lastensuojelua ja sijaishuoltoa normittavien näkemysten yhdistäminen ja tulkinta on haastava tehtävä, jossa ei aina onnistuta. Esimerkiksi päätöksenteon välttämättömyys riippumatta tiedon rajallisuudesta altistaa lastensuojelun virheille. Erityisesti lastensuojelulaitokset ovat olleet kritiikin kohteina niissä havaittujen epäkohtien, kuten tavanomaisten kasvatukseen ja lastensuojelun mukaisen rajoittamisen välisen käytännön epäselvyyden, vuoksi.

Tutkimukseen perustuva tieto lastensuojelun epäkohdista ja virheistä on puutteellista. Niin hallinnollisessa, ammatillisessa kuin julkisessa keskustelussakin puhe epäkohdista liitetään kuitenkin usein kysymykseen sijaishuollon laadusta, jolla tarkoitetaan yleisesti ottaen sitä, kuinka hyvin sijaishuollon nähdään vastaavan sille asetettuihin tehtäviin ja tavoitteisiin. Yhtenä keskeisenä lastensuojelun tehtävänä ja tavoitteena on pidetty lapsen oikeuksien toteutumista, minkä vuoksi laadun parantamiseksi on pyritty kehittämään lastensuojeluun kohdistuvaa valvontaa. Sen tarkastelu, miten lapsen oikeuksiin liittyvää normistoa tulkitaan osana lastensuojelun sijaishuollon käytäntöjä ja arkea, on tärkeää.

Sosiaalityön väitöstutkimukseni tavoitteena on analysoida lastensuojelun laadun määrittelyn ja ylläpitämisen käytäntöjä lastensuojelulaitoksissa, jalkinnotuksen kohteena on erityisesti lastensuojelulaitoksiin kohdistuva valvonta. Tutkimuksessa on yhtymäkohtia niin lastensuojelututkimukseen kuin yhteiskunnalliseen oikeustutkimukseenkin. Tutkimuksen teoreettinen ja metodologinen kontribuutio liittyy lastensuojelun laadun teoretisointiin ja käsitteelliseen tarkentamiseen sekä sosiolegaalisen tutkimuksen kehittämiseen sosiaalityön näkökulmasta. Teoreettinen viitekehys paikantuu organisaatioteorioihin sekä lastensuojelun virhetutkimukseen. Tutkimuksen aineisto koostuu valvojien sekä lastensuojelulaitoksissa työskentelevien ammattilaisten haastatteluistasekä kirjallisesta materiaalista.

Virve Toivonen

Lasten kaltoinkohtelu ohjatuissa urheiluharrastuksissa

Epäasiallisesta kohtelusta urheilussa on viime vuosina keskusteltu enenevässä määrin, mutta ilmiötä ja sen esiintyvyyttä on toistaiseksi tutkittu melko vähän. Tarkastelin tutkimuksessani alaikäisten kaltoinkohtelua ohjatuissa urheiluharrastuksissa kolmen kyselytutkimuksen avulla. Kaksi kyselyistä oli suunnattu yli 12-vuotiaille harraste- ja kilpaurheilijoille, ja yksi kohdennettu erityisesti 16 vuotta täyttäneille kilpaurheilijoille. Vastaukset analysoitiin SPSS-järjestelmässä.

Tutkimusten perusteella urheilussa esiintyy kaikkia kaltoinkohtelun eri muotoja, ja kaltoinkohteluun syyllistyvät niin aikuiset kuin vertaisetkin. Yleisintä on erilainen henkinen väkivalta, kuten nimittely, huutaminen tai ryhmän ulkopuolelle sulkeminen. Kyselyjen perusteella näyttää myös siltä, että nuoret jättävät melko usein kertomatta kaltoinkohtelustaan. Vaikenemisen lisäksi huomiota herättävää on myös, se kuinka pieni määrä epäasiallisen kohtelun kokemuksista on käsitelty ja joissa kohtelu on loppunut.

Tutkimusten perusteella urheilu on useimmiten lapsille ja nuorille positiivinen ja monipuolisesti erilaisia valmiuksia kehittävä vapaa-ajanvieton tapa, mutta tutkimustulokset antavat aiheita pohtia ja pyrkiä kehittämään avoimuuden, yhdenvertaisuuden, eettisyyden ja turvallisuuden kysymyksiä myös harrastustoiminnassa. Tätä varten tarvitsemme lisätutkimusta niistä tekijöistä, jotka sallivat ja ylläpitävät epäasiallisia käytäntöjä urheilussa.

Virve Valtonen, Anne-Elina Salo, Anu Kajamies, Marja Vauras

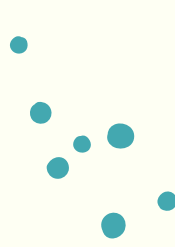
Oppilaan oikeus tarvitsemaansa tukeen ja opettajaopiskelijoiden valmiudet tarpeisiin vastaamiseen: lapsen sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien limittyminen

Epävarmuus ja kriisit ovat vahvistaneet huolta lasten hyvinvoinnista. Oppilaiden ahdistuneisuuden ja yksinäisyyden kokemukset ovat lisääntyneet. Koulun tehtävänä on turvata oppimisen lisäksi osaltaan lasten hyvinvointi. Lapsen perusoikeus perusopetukseen (perustuslain (731/1999) 16.1 §) sisältää perusopetuslain (628/1998) 30 §:n mukaan myös oikeuden riittävään oppimisen ja koulunkäynnin tukeen heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuki sisältää perusopetuslain mukaisen oppimisen tuen (16–18 §:t) sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaiset palvelut, minkä lisäksi lapsella on oikeus laajemmin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Opettajalla on erityisasema oppilaiden haasteiden varhaisessa havaitsemisessa ja velvollisuus tukimuotojen käynnistämiseen. Oppilaan tilanteiden havaitseminen ja niihin puuttuminen edellyttää opettajalta monipuolista vuorovaikutusosaamista jokapäiväisissä kohtaamisissa. Onkin tärkeää, että tulevat opettajat ovat tietoisia lapsen oikeuksista ja kykenevät tunnistamaan ja suuntamaan tukimuodot oppilaan tarpeen mukaan. Jos oppilaiden yhdenvertainen oikeus saada tukea, esim. mielenterveyteen liittyen, ei toteudu, voidaan osoittaa, että terveyden vaarantumisen lisäksi vaarantuu myös täysimääräinen oikeus perusopetukseen.

Tekeillä olevassa artikkelissamme yhdistämme oikeustieteellisen ja kasvatustieteellisen tarkastelun. Lainopillisesti tarkastelemme, miten lapsen sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet limittyvät jättiläisten pääsy eri tukimuotoihin oikeudellisesti määrittyä. Kasvatustieteen avulla tutkimme, miten opettajaopiskelijat kokevat valmiutensa havaita oppilaiden yksilöllisiä tilanteita ja tarjota oppilaalle tämän tarpeenmukaista tukea.

Olemme EduRESCUE-tutkimuksessa kehittäneet kyselyn, jossa opettajaopiskelijat reflektoivat vuorovaikutusosaamistaan tarkastelemalla valmiuksiaan havaita oppilaiden yksilöllisiä tilanteita ja käynnistää vaadittuja tukitoimia sekä ymmärrystään opettajan velvollisuudesta toimia eri tilanteissa. Kyselyn tulokset kertovat, mitä oppilaan tarpeita opettajaopiskelijoiden on vaikeinta havaita ja mitkä oikeudet näin ollen vaarantuvat. Lisäksi saamme tietoa opettajaopiskelijoiden omista tuen tarpeista ja oikeudellisesta tietoisuudesta. Opettajankoulutuksen kehittäminen on ydintekijä lapsen oikeuksien yhdenvertaisessa tunnistamisessa ja turvaamisessa.

Elisa Silvennoinen:

VÄLIAIKAISEN EDUNVALVOJAN MÄÄRÄÄMINEN ESITUTKINNASSA

Tutkimuksessa tarkastellaan väliaikaisen edunvalvojan määräämistä lapselle esitutkinnassa, kun lapsen vanhempi tai tämän puoliso on epäiltynä lapsen kohdistuneesta seksuaali- tai väkivaltarikoksesta. Rikoksen selvittämisen ja lapsen kuulustelun turvaamiseksi lapsella tulisi olla puolueeton edunvalvoja heti ensimmäisestä kuulustelusta alkaen. Näin voidaan välttyä siltä, että lapsen vanhempi yrittäisi vaikuttaa lapsen kertomukseen. Esitutkintalaki sisältää säännöksen huoltajan esteellisyydestä ja laki velvoittaa viranomaisia toimimaan puolueettoman edunvalvonnan järjestämiseksi lapselle. Edunvalvoja määrätään holhoustoimilain säännösten mukaisesti, jolloin poikkeustilanteissa on mahdollista määrätä väliaikainen edunvalvoja huoltajaa kuulematta. Käytännössä on ilmennyt tilanteita, joissa lapsen edunvalvontaa ei ole järjestetty, edunvalvojamääräys on annettu esitutkinnan tarpeisiin nähden liian hitaasti tai lapsen huoltaja on saanut tiedon väliaikaismääräyksestä ennen lapsen ensimmäistä kuulustelua. Käsitämme puolueettoman edunvalvojan lapsen oikeudeksi ja katsomme, että rajoittamalla puolueellisen huoltajan oikeutta käyttää lapsen puhevaltaa voidaan turvata lapsen oikeus osallistua rikosprosessiin, mikä toteuttaa lapsen oikeutta väkivallattomaan elämään. Eurooppalaisessa sääntelyssä lapsen oikeus puolueettomaan edustajaan nähdään osana lapsiuhrin suojelua rikosprosessissa. Nykyisen epäselvän tilanteen syynä pidämme esitutkintalain ja holhoustoimilain säännösten eriparisuutta. Toiseksi katsomme, että esitutkintalain mukaiset edellytykset edunvalvojan määräämiselle eivät ole riittävän täsmälliset eikä esitutkintalakiin ole kirjattu asian kiireellisyyttä. Ehdotamme asian ratkaisemiseksi lainsäädäntömuutosta, joka antaisi tutkinnanjohtajalle oikeuden määrätä lapselle väliaikainen edunvalvoja silloin kun se on välttämätöntä tilanteessa, jossa lapsen huoltaja tai tämän puoliso on epäiltynä lapsen kohdistuneesta rikoksesta.

Samuel Kopperoinen:

ALV:n kuntapalautus

Toukokuussa 2001 Oulun yliopistossa oli alkamassa kiinteistöiden arvonlisäverotuksen kurssi. Kurssia piti OTT Mikko Pikkujämsä. Hänen aikataulujen vuoksi luennot olivat perjantai-iltoina ja lauantai aamuna. Luentojen ajankohdalla ei ollut varmaan mitään tekemistä sen kanssa, että tein päätöksen, että tietoa kiinteistöiden arvonlisäverotuksesta en tarvitse. Harvassa asiassa olen ollut noin väärässä. Työelämässä käytännössä joka vuosi olen törmännyt näihin kysymyksiin. Yllättävintä on ollut, että yleensä toive on ollut tehdä verottomasta toiminnasta verollista. Yleensä verokysymyksissä tilanne on aina päinvastoin. Miksi sitten kiinteistöiden käyttöoikeuden luovutuksista haluttaisiin tehdä verollisia?

Pieni laskuesimerkki havainnollistaa asiaa. Oletetaan uusi asunto. 45 m², velaton hinta 150.000 euroa. Hoitokulut 3,5 eur/m² ja vuokra 15 euro/m², yhteensä 675 euroa. Asunnon hinnassa arvonlisävero noin 29.000 euroa. Jos rakennuskustannuksiin sisältyvä arvonlisävero saadaan vähentää 10 vuoden aikana, sen vaikutus vuokraan on 240 eur/kk. Lisäksi hoitokuluissa on arvonlisävero noin 30 euroa/kuukaudessa. Vaikutus kustannuksiin on siis todella dramaattinen. Jos vuokrasta perittäisiin arvonlisävero se olisi 160 euroa. Nettona voidaan puhua noin 200 euron hyödyistä asuntoa kohti kuukaudessa. Selvyiden vuoksi todettakoon, että arvonlisäverolaki nimenomaan kieltä asunnon vuokrauksesta verovelvolliseksi hakeutumisen. Koska verollisen käytön edellytyksenä on koko omistaja-käyttäjä-ketjun verollisuus. Eli loppukäytön pitää olla verollista.

Mitkä ovat sitten tilanteet, joissa asunnon vuokrauksesta on ollut mahdollista hakeutua verovelvolliseksi. Tärkeimpiä poikkeuksia on kaksi. Ensimmäkin majoitustoiminta on verollista. Eli, jos asuntoa käytetään hotellina tai muuna majoitustilana, silloin vuokraus on verollista ja vähennykset on mahdollista tehdä. Toinen merkittävä poikkeus liittyy arvonlisäveron kuntapalautukseen. Kunnalla on oikeus palautukseen arvonlisäverosta, jota se ei muuten saa vähentää. Tähän niin sanottuun kuntapalautukseen liittyy monia rajoituksia. Palautusoikeutta ei ole kunnan harjoittaman vuokraustoiminnan osalta. Siten esimerkiksi kunnan vuokrataloyhtiön tai kunnan itse harjoittaman vuokraustoiminnan osalta ei ole mahdollista hakea palautusta.

Arvonlisäveron kuntapalautusta on kuitenkin laajasti hyödynnetty tehostettujen palveluasuntojen ja tavallisten palveluasuntojen vuokrauksessa. Tällaisessa tapauksessa kunta tekee välivuokraussopimuksen kunnan kanssa. Kunta tekee edelleen vuokrasopimukset asukkaiden kanssa. Vuokrasopimuksen ehtona on, että asukas on kunnan järjestämistä vastuun piiriin kuuluvien palveluiden piirissä (esimerkiksi vanhusten kotihoito).

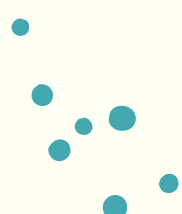
Kyseisten tilojen asemakaavan ja rakennusluvan mukainen käyttötarkoitus on asunto. Ne on yleensä rakennettu ja rahoitettu ARA:n pitkällä korkotuella ja investointiavustuksella. Joissain tapauksissa ARA on edellyttänyt kunnan välivuokraussopimusta, jotta hankkeelle on myönnetty rahoitus. Malli on hyvin tunnettu ARA:ssa ja ARA suosittelee sen käyttöä. 1.1.2023 lukien järjestämistä vastuuta kunnilla ei enää ole. Kysymykseni kuuluu: Jos kunnalla on tällainen välivuokraussopimus, siirtyykö se hyvinvointialueelle. Jos sopimus jää kunnan vastattavaksi, onko sillä edelleen oikeus kuntapalautukseen? Voiko kunta edelleen tehdä tällaisen sopimuksen vuonna 2023?

We address the major digital transformation challenges in Nordic Societies and indicate the bottlenecks to implement the European Digital Identity in the Nordic Societies. The European Commission has announced a new European Digital Identity, which should make it easier to do tasks and access services online and ensure people have greater control and peace of mind over what data they share and how it is used.

The European Digital Identity in the Nordic Societies has not been thoroughly theorized and its influences to the Nordic Societies lacks the empirical data. European Digital Identity in the context of Nordic Societies opens up a whole new perspective to delve digital public services in the Nordic Societies. In addition, the application that link between citizens' identities and digitized services has been little studied in the past. Earlier the social science has studied digital transformation in the areas such as e-citizens, digital divide, digital identity, cybersecurity, digital societies and governments and digital services.

We provide a comprehensive interdisciplinary overview of digital transformation in public sector and focus on researching the information necessary to understand the public service digitalization phenomenon in the Nordic Societies. Through the concept of Self Sovereign Identity (SSI) we examine the connections of digital identity to networks, societies and environment.

We acknowledge that citizens and public organisations' engagement and trust in the new European Digital Identity has a vital role in the digital transformation in the Nordic Societies. Our concern is that people without access to the Internet and other information and communication technologies will be disadvantaged, as they are unable or less able to obtain digital information, shop online, participate democratically, or learn skills and offer skills.

Alex Berg

The Legal Rights of Older Immigrants and Immigrants with Neurodegenerative Diseases in Finland

Background:

The number of people with dementia is increasing globally. People with immigrant backgrounds are not an exception. As immigration has constantly increased in Finland, there is a crucial need to investigate the legal rights and access to justice for older immigrants and immigrants with dementia in the Finnish society. Although few studies on the legal rights of older immigrants and immigrants with dementia can be found globally, the research on this vulnerable group is scarce in Finland.

Methodology:

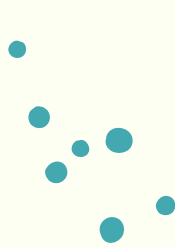
The study will primarily employ empirical approach to investigate the firsthand experiences of older immigrants and immigrants with dementia through conducting semi-structured qualitative interviews with them. The inputs of people working with them will be considered as well. The research will involve a policy analysis of the Elderly Care Act, the Non-Discrimination Act, and the Social Welfare Act, among others. The Model of Elder Law and Theory of Stigmatization combined will provide tools to study the lived experiences of the two groups both from the legal and social perspectives.

Objectives:

The research aims at investigating the obstacles that can face older immigrants and immigrants with dementia when they seek care and support, the extent to which they can make their own decisions, and whether they feel stigmatized because of their vulnerable situation.

Expected Societal Impacts:

The study expects to raise awareness among immigrant groups about their legal rights in order to improve their health conditions, wellbeing, inclusion and welfare in the Finnish society. The research also expects to help reduce potential structural discrimination by suggesting new approaches that can help people offering services to immigrants address the latter's different needs and treatment preferences and thus mitigate the ambiguities that can arise as a result of dealing with people from diverse backgrounds.

Catherine Suubi Kayonga:

Unmet social and health care needs of older people in Finland

Background:

Life expectancy has increased markedly over the past two decades in Finland and other European countries. Nonetheless, a large proportion of the additional years of life are characterized by limited physical mobility and disabilities, thus increasing the demand for older people's services. Previous research indicates that due to increased demand for services, many older people's needs remain unmet, thus depriving older people of life's basic needs to live satisfactorily. Objective: The main objective of this PhD research is to explore older people's unmet social and health care needs, including how unmet social care needs are associated with mortality, use of home care and institutionalisation.

Methodology:

The research will be composed of quantitative and qualitative methods with data derived from three sources: 1) the Cardiovascular Risk Factors, Aging and Dementia (CAIDE) study, with longitudinal data on health status, lifestyle, cognition, physical functioning, mood, and biomarkers; 2) survey data collected in Old-age Social Exclusion in Home Care – Prevalence, Meanings & Intervention (SOLDEX) project examining the prevalence, risk factors and individual meanings of social exclusion in-home care clients; and lastly, 3) personal interviews about experiences of older people with diverse backgrounds

Impact:

The study will bring forth evidence-based findings on the risks older people face when their basic life needs are unmet and provide a better understanding of older people's essential needs that could guide family members and policymakers on the better fulfilment of older people's needs at different societal levels.

Roslin:

European regulatory approaches to off label use of pharmaceuticals.

Off label, use of pharmaceuticals involves a wide array of aspects ranging from legal and regulatory ones to clinical to safety considerations. Access to off label therapies is particularly relevant question for patients in areas of unmet medical need.

Simultaneously, off label use also triggers wider considerations relating to social and economic sustainability of health care systems and access to health. National authorities have adapted different regulatory approaches to off label use of pharmaceuticals, ranging from 1) regulatory silence; to 2) allowing of label use at the discretion of the treating physician; and to a more 3) stringent approach in which off label use is subject to third party approval. This article provides a brief overview of these different regulatory approaches from a helicopter perspective, and it discusses benefits and short comings these approaches. Finally, it presents ideas for preconditions for sustainable and responsible off label use of pharmaceutical products to ensure patient safety whilst ensuring their timely access to health.

Rahma Hersi

Our Journey to Becoming Laakaari's- A Look at Finnish Somali Women's Path to Becoming Medical Doctor's in Finland

The new Muslim population in Finland is less socio-economically advantaged than the majority population (Martikainen, Tuomas 2020).

Somalis as part of this new Muslim population having arrived in the 1990's are seen to be impacted by the negative attitudes they face from the greater Finnish population for being Muslim, Black and of foreign background (Helsinki Times 26th July 2021). Reports such as Open Society Foundation, Helsinki Report (2013) that out of 27 countries surveyed in the EU, Somalis in Finland were among the 10 immigrant and ethnic minority group that experienced the most discrimination.

This article follows the life path of 5 Finnish Somali women medical doctors, in various stages of their careers and educational journey's, some married and with children and those who are not, those who were born here and those who came here as children but who all ultimately identify as Somali women and all currently live in Finland. This research study was undertaken as qualitative research where indepth interviews on life stories narratives framework was used. This was done to center the voices and the experiences of the Finnish Somali women medical doctors in their journey and seek to understand what barriers and how these barriers have shaped their educational and employment journey towards becoming medical doctors in Finland. Previous literature exists as seen above that shows that discrimination and negative attitudes towards them as visible minorities in Finland is present.

This article will trace their path through their life narratives, to show how this discrimination and attitudes manifest in the studied group's path as they seek to fulfill their aspirations to becoming medical professionals in Finland.

My research looks to contribute to a growing body of work around looking at how immigrants are integrating into the greater Finnish society and education and employment/work as important markers for this.

Plenum-puhujien ja panelistien esittely:

Pekka Hakkarainen (VTT) työskentelee Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella tutkimusprofessorina. Hän on tutkinut huumausaineiden käyttöä, huumemarkkinoita ja huume politiikkaa. Parhailaan hän johtaa strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa tutkimuskonsortiota, joka etsii ratkaisuja nuorten väkivaltakuolemiin, itsemurhiin ja huume kuolemiin johtavien elämäntapojen katkaisemiseksi.

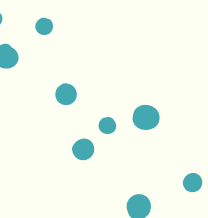
Anni-Kristiina Juuso (OTM) on työskennellyt muun muassa saamelaisen totuus- ja sovintokomission pääsihteerinä. Hän laatii parhaillaan oikeustieteen väitöskirjaa totuus- ja sovintoprosesseista Lapin yliopistossa.

Anna Kontula (YTT) on erityisesti luokasta, vallan rakenteista, työelämän muutoksesta, ihmisoikeuksista, feminismistä ja päihde politiikasta kiinnostunut sosiologi, kirjailija ja kansanedustaja, joka on toiminut pitkään eduskunnan perustuslakivaliokunnan jäsenenä.

Marlon Moilanen (OTM) laatii parhaillaan sosiaalioikeudellista väitöskirjaa Helsingin yliopistossa. Hän on kirjoittanut muun muassa sosiaalioikeudellisen lainopin uudistamisen tarpeesta.

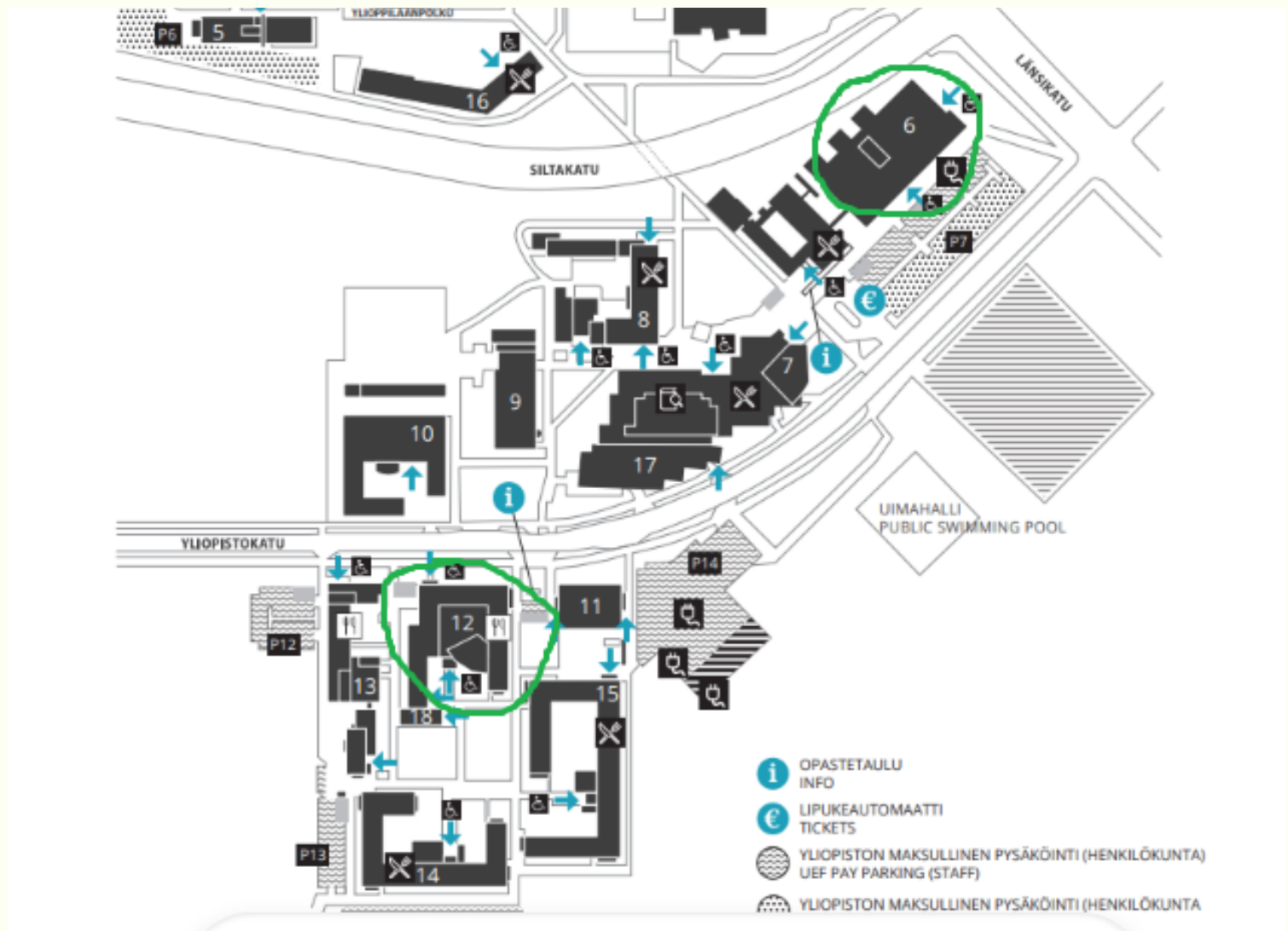
Pauli Rautiainen (HT, FM, VTM) työskentelee Itä-Suomen yliopistossa sosiaalioikeuden yliopistonlehtorina. Hän tutkii parhaillaan muun muassa työkyvyttömyyseläkejärjestelmää ja sen vaikutuksia vammaisten nuorten elämäntapoihin.

Mina Mojtahedi (PhD) on työskennellyt yhdenvertaisuusasiiantuntijana muun muassa ihmisoikeusjärjestöissä, ulkoministeriössä ja kansainvälisessä Punaisessa ristissä.

Kartat:

Joensuun kampus

Mihailin Taverna

Kerubi

UEF

**Hyvinvointioikeuden
keskus**

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

#HVOPÄIVÄT2023

UEF | **Hyvinvointioikeuden
keskus**